

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่อง สภาพการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับนักเรียนอนุบาลในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าจากตำรา เอกสารต่างๆ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมีรายละเอียดดังนี้

ความมุ่งหมายของการศึกษา

ความสำคัญของการจัดการศึกษาระดับอนุบาล

จุดมุ่งหมายในการจัดการศึกษาระดับอนุบาล

เป้าประสงค์ของการศึกษาระดับอนุบาลศึกษา

ความมุ่งหมายของการจัดการศึกษาอบรมเด็กระดับอนุบาล

แนวการจัดประสบการณ์ระดับอนุบาลศึกษา

แนวการจัดประสบการณ์ระดับอนุบาลศึกษา พุทธศักราช 2522

กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย

จุดมุ่งหมายของการสร้างเสริมลักษณะนิสัย

โครงสร้างกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัยระดับอนุบาลศึกษา

เนื้อหาในกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย

จุดประสงค์ทั่วไปของกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย

กิจกรรมศิลปะ (กิจกรรมสร้างสรรค์)

ความหมายของกิจกรรมศิลปะ

การจัดตารางกิจกรรมประจำวัน

ลักษณะของกิจกรรมสำหรับเด็กระดับอนุบาลศึกษา

วัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรมศิลปะ (กิจกรรมสร้างสรรค์)

การจัดกิจกรรมศิลปะ (กิจกรรมสร้างสรรค์) สำหรับเด็กอนุบาลศึกษา

ความมุ่งหมายของการศึกษา

แผนการศึกษาชาติ ฉบับปีพุทธศักราช 2520 (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษา, 2524) กล่าวว่า แผนการศึกษาตามนี้แห่งแผนการศึกษานี้จำเป็นต้องกระทำต่อเนื่องทั้งในระบบโรงเรียน และนอกระบบโรงเรียน เพื่อสร้างคุณประโยชน์ต่อสังคมโดยมีความมุ่งหมายของการศึกษาดังนี้

1. ให้มีความเคารพในสิทธิและหน้าที่ของตนเองและของผู้อื่น มีระเบียบวินัย เคารพและปฏิบัติตามกฎหมาย ศาสนา และหลักธรรม
2. ให้มีความเข้าใจและกระตือรือร้นที่จะมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศตามวิธีของประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ยึดมั่นในสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์เป็นประมุข
3. ให้มีความสำนึกในความเป็นคนไทยร่วมกัน มีความรักชาติ ตระหนักในความมั่นคงปลอดภัยของชาติและมีส่วนร่วมในการป้องกันประเทศ
4. ให้มีความยึดมั่นและผดุงความเสมอภาค ความสุจริต ยุติธรรม
5. ให้มีบุคลิกภาพที่ดี มีสุขภาพและอนามัยสมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ
6. ให้มีความขยันหมั่นเพียร มีความสามารถในการประกอบอาชีพ และใช้จ่ายอย่างประหยัด ตลอดจนร่วมมือประกอบกิจและธุรกิจต่าง ๆ โดยชอบด้วยกฎหมาย
7. ให้มีความสามารถในการติดต่อทำความเข้าใจและร่วมมือต่อกันจัดข้อขัดแย้งด้วยสติปัญญาและโดยสันติวิธี
8. ให้ความรู้ ความเข้าใจ และเห็นคุณค่าในวิทยาการ ศิลปะ วัฒนธรรม ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรของประเทศ

ความสำคัญของการจัดการศึกษาระดับอนุบาลศึกษา

เด็กคือ อนาคตของประเทศชาติ เด็กจึงจำเป็นต้องได้รับการอบรมเลี้ยงดูและการเรียนรู้อย่างถูกต้อง เพื่อให้มีสุขภาพแข็งแรง มีจิตใจมั่นคงอารมณ์แจ่มใส สติปัญญาเฉลียวฉลาดและมีความสามารถปรับตัวได้ดีในสังคม หน้าที่รับผิดชอบในการอบรมเลี้ยงดูและการเรียนรู้ของเด็กระดับอนุบาลศึกษาจึงเป็นของพ่อแม่ ครูและทุกคน ดังที่ ภรณ์ คุรุรัตน์ (ม.ป.ป.)

ได้กล่าวไว้ว่า เด็กวัยแรกเกิดถึง 6 ปี มีการเจริญเติบโตและพัฒนาการทางร่างกาย สังคม อารมณ์จิตใจ และสติปัญญาไปพร้อม ๆ กัน และเป็นระยะที่พัฒนาการทุกด้านเป็นอย่างดี รวดเร็ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งพัฒนาการทางสติปัญญา จากการศึกษาค้นคว้าพบว่า ในช่วง 4 ปีแรกของชีวิต เด็กจะมีพัฒนาการทางสติปัญญาถึง 50 เปอร์เซ็นต์ และจะเพิ่มขึ้นเป็น 80 เปอร์เซ็นต์ เมื่อเด็กอายุได้ 8 ปี ซึ่งสอดคล้องกับรายงานผลการวิจัยของบลูม (Bloom, 1964 อ้างถึงใน โรสทอนงค์ บุญช่วย, 2531) เด็กตั้งแต่แรกเกิดจนถึง 4 ขวบ จะพัฒนาด้านสติปัญญาได้ถึงร้อยละ 50 และจาก 4-8 ขวบจะพัฒนาเพิ่มขึ้นอีกร้อยละ 30 และที่เหลืออีกร้อยละ 20 จะอยู่ในช่วง 8-17 ปี จะเห็นว่าสติปัญญาของมนุษย์มากกว่า 3 ใน 4 ได้รับการพัฒนาเมื่อเด็กอายุได้ประมาณ 9 ปี และพัฒนา ชัชพงษ์ (2530) ได้กล่าวย้ำให้เห็นความสำคัญของเด็กวัยอนุบาลไว้อีกว่า วัยของเด็กที่เรียนในระดับอนุบาล อายุ 3-6 ปีนั้น เป็นช่วงระยะที่สำคัญของชีวิต ทั้งนี้เพราะ 70-80 เปอร์เซ็นต์ของเซลล์สมองของการกระตุ้นอันจะช่วยสนับสนุนและส่งเสริมให้เด็กได้เจริญเติบโตเป็นทรัพยากรที่สำคัญในการพัฒนาประเทศชาติต่อไป

จุดมุ่งหมายในการจัดการศึกษาระดับอนุบาล

ในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กอนุบาล จุดมุ่งหมายที่มีความสำคัญมากคือ การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ เพอเบล (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2526) บิดาแห่งการศึกษาอนุบาลมีความเชื่อว่า ครูควรส่งเสริมพัฒนาการตามธรรมชาติของเด็กให้เจริญขึ้นด้วยการกระตุ้นให้เกิดความคิดในทางสร้างสรรค์อย่างเสรี โดยใช้การเล่นและกิจกรรมเป็นเครื่องมือ ซึ่ง เลียวนาร์ด แวนเคอร์แมนและไมท์ (เกริก ยूनพันธุ์, 2532) ได้กล่าวว่า การจัดการศึกษาให้แก่เด็กอนุบาลจะต้องประกอบด้วยจุดมุ่งหมาย 6 ประการ คือ

1. ทักษะที่ดี
2. พฤติกรรมที่เหมาะสม
3. เข้าใจสิ่งต่าง ๆ รอบตัวและชื่นชมต่อสิ่งนั้น
4. การแสดงออกทางด้านความคิดสร้างสรรค์
5. มีอิสระในการคิดและแก้ปัญหา
6. มีความเข้าใจในความรู้และทักษะต่าง ๆ

นอกจากนั้น วิคมาร (เกริก ยุ้นพันธ์, 2532) ยังเพิ่มเติมอีกว่า การจัดโปรแกรม การเรียนการสอนให้เด็กนั้น จะต้องจัดให้มีกิจกรรมส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ การแสดงละคร การสังเกตโดยการสัมผัส การทดลองของการจัดการศึกษาระดับอนุบาลศึกษาในประเทศไทยมีข้อหนึ่ง กล่าวคือ เพื่ออบรมเด็กให้มีการสังเกต มีไหวพริบ เฉลียวฉลาด คิดหาเหตุผลให้เกิดความเข้าใจด้วยตนเอง มีความพากเพียร ความพยายามและอดทน ไม่จับจด โดยวารสารรักวิจัย (2529) ได้กล่าวว่า เด็กระดับอนุบาลเป็นวัยที่สำคัญที่สุด ในการเสริมลักษณะอุปนิสัยบุคลิกภาพและพฤติกรรมที่จะมีผลต่อตนเองและสังคม เพราะในปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปตามหลักจิตวิทยาพัฒนาการว่า ในช่วงวัยเด็กแรกเกิดถึง 6 ขวบ เป็นระยะที่สำคัญที่สุดของการพัฒนาทั้งทางร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญาและบุคลิกภาพ ประสบการณ์ที่เด็กได้รับในระยะนี้จึงมีอิทธิพลมากต่อการเสริมสร้างฐานความพร้อมสำหรับการพัฒนาในขั้นต่อไป หรืออาจจะจัดวางรากฐานการพัฒนาของเด็ก การจัดการศึกษาระดับอนุบาล จึงมีจุดมุ่งหมายเพื่อส่งเสริม บุกฝังลักษณะ อุปนิสัย และบุคลิกภาพที่ดีให้แก่เด็กและเตรียมความพร้อมให้แก่เด็กก่อนที่จะเข้าเรียนในชั้นประถมศึกษา

ปีพุทธศักราช 2503 (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2524) เป็นปีแรกที่กำหนดการศึกษาระดับอนุบาลขึ้น แต่ส่วนใหญ่เด็กที่ได้รับการศึกษาในระดับนี้ ผู้ปกครองจะมีฐานะทางเศรษฐกิจดี จนกระทั่งปีพุทธศักราช 2520 มีแผนการศึกษาแห่งชาติขึ้นเพื่อสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 โดยได้กำหนดแนวทางการพัฒนาเด็กและเยาวชนเน้นถึงความสำคัญของเด็กระดับอนุบาล ซึ่งมีเป้าหมายดังนี้

1. รัฐจะจัดและสนับสนุนการอบรมเลี้ยงดูเด็กอนุบาลในระดับท้องถิ่น โดยจะสนับสนุนให้ท้องถิ่นและเอกชนจัดให้มากที่สุด
2. รัฐจะจัดการศึกษาระดับนี้ โดยจัดเพื่อเป็นตัวอย่าง มีรูปแบบที่เหมาะสม เพื่อการค้นคว้าวิจัย อันจะช่วยเสริมสร้างคุณภาพให้กับการดำเนินการ
3. การจัดการศึกษาสำหรับเด็กอนุบาลจะมุ่งการอบรมเลี้ยงดู เสริมสร้างภาวะโภชนาการที่ถูกต้อง บริการด้านสาธารณสุข เตรียมเด็กให้พร้อมทุก ๆ ด้าน เพื่อจะได้เข้าศึกษาในระดับสูงขึ้นไป
4. การจัดการศึกษาสำหรับเด็กอนุบาล อาจจัดเป็นระบบการศึกษาในโรงเรียน

หรือนอกโรงเรียน โดยจัดอยู่ในรูปสถานรับเลี้ยงเด็ก ศูนย์เด็กปฐมวัยและชั้นเด็กเล็กหรืออยู่
โรงเรียนอนุบาลก็ได้

5. การกำหนดช่วงอายุ ควรยืดหยุ่นตามสภาวะท้องถิ่น ไม่ควรจำกัดห้องเรียน
โดยจำกัดจำนวนปีละ 1 ชั้นเรียน

เป้าประสงค์ของการศึกษาระดับอนุบาลศึกษา

เด็กอนุบาลนับเป็นช่วงชีวิตเริ่มต้นระยะที่สำคัญ สภาวะแวดล้อมที่เกิดขึ้นในระหว่าง
เด็กอายุแรกเกิดจนเริ่มเข้าชั้นประถมศึกษา มีผลกระทบโดยตรงต่อเด็ก ดังนั้นการจัดการศึกษา
ในระดับนี้ จึงเป็นการจัดที่สร้างเสริมประสบการณ์ เน้นพัฒนาการให้เด็กได้มีความพร้อมทุก ๆ
ด้านให้มากที่สุด ซึ่งเป้าประสงค์ของการศึกษาระดับอนุบาลมีดังต่อไปนี้

1. พัฒนาเด็กในด้านค่านิยม มีพฤติกรรมที่ดี
2. เตรียมพร้อมให้เด็กทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและจิตใจ
3. พัฒนาเด็กให้รู้จักตนเองและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข
4. จัดประสบการณ์ให้เด็กอย่างกว้างขวางและต่อเนื่อง
5. ส่งเสริมให้เด็กมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี
6. ส่งเสริมให้เด็กทำงานด้วยตนเองและพัฒนาการเคลื่อนไหว
7. ส่งเสริมความสามารถในการควบคุมอารมณ์
8. เพิ่มความสามารถในการควบคุมตนเอง
9. รู้จักคิดวิจารณ์และแก้ปัญหา
10. ให้โอกาสเด็กได้แสดงออกและซาบซึ้งในสิ่งสวยงาม

เป้าประสงค์เหล่านี้เป็นพื้นฐานเตรียมพร้อม เพื่อที่จะให้เด็กได้พร้อมสมบูรณ์ที่จะ
เรียนในชั้นประถมศึกษา เพราะเด็กในวัยนี้เป็นวัยที่พร้อมที่จะเรียนรู้ ฉะนั้นจึงจำเป็นต้อง
จะต้องส่งเสริม เพื่อสนับสนุนให้เด็กได้พัฒนาทุก ๆ ด้าน

ความมุ่งหมายของการจัดการศึกษาอบรมเด็กระดับอนุบาล

เพื่อส่งเสริมพัฒนาการเด็กด้านต่าง ๆ มีดังนี้

1. ด้านร่างกาย เพื่อส่งเสริมความเจริญเติบโตและความแข็งแรงของร่างกาย พร้อมทั้งปลูกฝังลักษณะนิสัยให้ถูกต้องตามสุขอนามัย
2. ด้านจิตใจ อารมณ์ เพื่อส่งเสริมและปลูกฝังสุขภาพจิตที่ดีมีคุณธรรมประจำใจ
3. ด้านสังคม เพื่อส่งเสริมและปลูกฝังให้มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีงาม
4. ด้านสติปัญญา เพื่อส่งเสริมให้รู้จักคิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็นโดยไร้
เหตุผลที่ดี

แนวการจัดประสบการณ์ ระดับอนุบาลศึกษา

แนวการจัดประสบการณ์หรือหลักสูตรระดับอนุบาล (กระทรวงศึกษาธิการ, 2528) มีทั้งสิ้นตั้งแต่ อดีต จนถึงปัจจุบัน 5 ฉบับ คือ หลักสูตร พ.ศ. 2483, 2496, 2503, 2518 และ 2522 หลักสูตรทุกฉบับกำหนดเวลาเรียนระดับอนุบาลไว้ 2 ปีคือ ระดับชั้นอนุบาลปีที่ 1 และระดับชั้นอนุบาลปีที่ 2 ซึ่งในระยะแรกเน้นเนื้อหาวิชา โดยแบ่งเนื้อหารายวิชาออกเป็น วิชาสังคม ภาษาไทย เลข ธรรมชาติศึกษา ศิลปศึกษา สุขศึกษา ขบร้องดนตรี ซึ่งวัตถุประสงค์ของแต่ละวิชาได้วางไว้อย่างกว้าง ๆ ไม่คำนึงถึง การประเมินผลมากนัก การเรียนการสอนมุ่งเน้นการอ่านออกเขียนได้และไม่ได้ เน้นในเรื่องประเพณี วัฒนธรรม และการใช้ชีวิตช่วยกันในสังคมเพราะสังคมในสมัยก่อนๆ มีความเป็นอยู่เรียบง่ายไม่ซับซ้อนเหมือนสังคมปัจจุบัน

แนวการจัดประสบการณ์ระดับอนุบาล พุทธศักราช 2522 (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษา, 2530) ได้จัดแบ่งเป็นกลุ่มประสบการณ์ ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ดังนี้คือ

- กลุ่ม 1 เตรียมสร้างเสริมทักษะภาษาไทย
- กลุ่ม 2 เตรียมสร้างเสริมทักษะคณิตศาสตร์
- กลุ่ม 3 เตรียมสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต
- กลุ่ม 4 เตรียมสร้างเสริมลักษณะนิสัย

ซึ่งจะสังเกตได้ว่า แนวการจัดประสบการณ์ระดับอนุบาลในปัจจุบัน มีคำว่า "เตรียม" อยู่หน้ากลุ่มวิชาต่าง ๆ เพื่อจะให้เห็นว่าเป็นการปูพื้นฐานให้แก่เด็กก่อนที่จะขึ้นไปเรียนชั้นประถมศึกษาต่อไป ในด้านการเรียนการสอนนั้นมุ่งเตรียมความพร้อมให้แก่เด็กมากกว่า

เน้นเนื้อหาวิชา พร้อมทั้งเน้นในเรื่องประเพณีวัฒนธรรมและการใช้ชีวิตอยู่ในสังคมร่วมกับผู้อื่น
ได้อย่างมีความสุขด้วย

กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย

กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย เป็นกลุ่มที่มุ่งฝึกให้นักเรียนมีบุคลิกภาพที่ดีมีอุปนิสัยทำทาง
ค่านิยม เจตคติและมีพฤติกรรมที่ดีที่พึงประสงค์ พร้อมทั้งส่งเสริมให้ฝึกปฏิบัติจนชินเกิดเป็นนิสัย
กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัยมีกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อเสริมสร้างลักษณะนิสัยของเด็กดังนี้ คือ

1. จริยศึกษา เป็นกิจกรรมที่มุ่งเน้นฝึกเด็กให้มีคุณธรรม พร้อมทั้งฝึกปฏิบัติจน
เป็นนิสัย เด็กยึดถือปฏิบัติและดำเนินชีวิตในสังคมได้ดี
2. เพลง คนตรี และการเคลื่อนไหวประกอบจังหวะ เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมความ
ละเอียดอ่อนของความรู้สึก อารมณ์และพัฒนาบุคลิกภาพที่ดีให้แก่เด็ก
3. ศิลปะและการสร้างสรรค์ เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เด็กมีความคิดริเริ่มสร้าง
สรรค์ มีรสนิยม และทัศนคติที่ดีและอยู่ร่วมในสังคมอย่างมีความสุข

จุดมุ่งหมายของการสร้างเสริมลักษณะนิสัย

จุดมุ่งหมายของการสร้างเสริมลักษณะนิสัย มีดังนี้

1. เพื่อปลูกฝังค่านิยมเจตคติและคุณลักษณะที่ดีของศิลปะ และวัฒนธรรมของไทย
2. เพื่อปลูกฝังให้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
3. เพื่อส่งเสริมให้มีรสนิยม รักสวยรักงาม มีความซาบซึ้งในความไพเราะของ

ดนตรี

4. เพื่อส่งเสริมให้เด็กแสดงออกตามความถนัดและตามความสามารถของแต่ละ

บุคคล

5. เพื่อพัฒนาทางร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา
6. เพื่อฝึกให้เป็นคนมีระเบียบ ประณีต และช่างสังเกต
7. เพื่อให้เด็กเกิดความสุขสนุกสนานเพลิดเพลินและใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์

การเรียนการสอน

การจัดการเรียนการสอนชั้นเด็กระดับอนุบาล เป็นการมุ่งเตรียมความพร้อมให้แก่เด็ก โดยการส่งเสริมพัฒนาการเด็กทุกด้านคือ ด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมไทยเพื่อให้เด็กมีคุณภาพ และพร้อมที่จะเรียนในระดับประถมศึกษาต่อไป ซึ่งจัดเป็นแนวการจัดประสบการณ์หรือหลักสูตรให้เด็กระดับอนุบาลได้ร่วมกิจกรรมโดยได้รับการพัฒนาตามวัย มีเป้าหมายจะให้อ่านเขียนได้ดังเช่นในชั้นประถมศึกษา แต่เป็นการปูพื้นฐานหรือพัฒนาทักษะที่จำเป็นต่อการเรียนรู้

แนวการจัดประสบการณ์ระดับอนุบาลมีจุดมุ่งหมายในการอบรมเลี้ยงดูเด็กดังต่อไปนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2528)

1. ส่งเสริมพัฒนาการของเด็กให้เกิดความพร้อมในด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา
2. จัดประสบการณ์ที่ช่วยให้เด็กดำรงชีวิตประจำวันได้อย่างมีความสุข
3. เตรียมเด็กให้มีทักษะพื้นฐานที่จะเรียนในระดับประถมศึกษา

แนวการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กระดับอนุบาลนั้นไม่ได้แบ่งเป็นรายวิชา แต่จัดรวมกัน (บูรณาการ) เป็นหน่วยการสอนและประมวลทักษะต่าง ๆ ให้เด็กได้เรียนรู้ในการบูรณาการการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กระดับอนุบาลนั้น มีหลักที่ควรยึดถือดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน, 2531)

1. ยึดเด็กเป็นหลัก เน้นการจัดประสบการณ์ควรเน้นเรื่องที่เด็กสนใจและใกล้ตัวเด็ก เช่น สัตว์เลี้ยง บ้านของเราและโรงเรียนของเรา ฯลฯ นอกจากนี้การจัดกิจกรรมให้บรรลุตามแนวการจัดประสบการณ์ ควรเปิดโอกาสให้เด็กได้เลือกทำกิจกรรมตามความสนใจของเด็ก ซึ่งอาจเป็นกิจกรรมที่ทำเดี่ยวหรือกิจกรรมกลุ่มก็ได้
2. สอดคล้องกับพัฒนาการของเด็ก ในแต่ละห้องเรียนมีเด็กหลายคน ซึ่งอาจจะมีความสามารถไม่เท่าเทียมกัน ดังนั้น ควรจัดกิจกรรมที่มีความยากง่ายเหมาะสมกับวัยของเด็ก และควรมีปะปนกันอยู่ ถ้าเป็นไปได้ควรจัดกิจกรรมที่เปิดกว้าง เช่น กิจกรรมการเล่นน้ำ การเล่นล้อยก และการวาดภาพ ฯลฯ ซึ่งเป็นโอกาสให้เด็กได้ทำกิจกรรมตามความสามารถของตน และให้มีเวลานานเท่าที่ต้องการ

3. ให้เด็กได้เรียนรู้หลายทักษะจากกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง

วิธีสอนและกิจกรรมการเรียนการสอนเด็กระดับอนุบาล (สำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2527) ได้เน้นกิจกรรมที่ส่งเสริมทักษะที่นักเรียนต้องการ การสอนที่ใช้วิธีบรรยายเพียงอย่างเดียวหรือใช้มากกว่าวิธีอื่น ๆ ทำให้นักเรียนมีโอกาสดีกฝนทักษะน้อยมาก ดังนั้น การสอนของครูจึงควรประกอบด้วย วิธีสอนและกิจกรรมการเรียนการสอนหลายแบบคือ การเล่า การแก้ปัญหา การสาธิตและการทดลอง การแสดง การเล่นเกม การสร้างสถานการณ์จำลอง การศึกษานอกสถานที่ ตลอดจนการใช้แหล่งวิทยากรต่าง ๆ ในท้องถิ่น ในการส่งเสริมเด็กให้มีการพัฒนาและการเรียนรู้ ซึ่งจำเป็นจะต้องยึดเด็กเป็นศูนย์กลาง นึกถึงความต้องการของเด็กเนื่องจากเด็กนั้นชอบการเล่น เด็กจึงได้เรียนรู้จากการเล่นไปด้วย

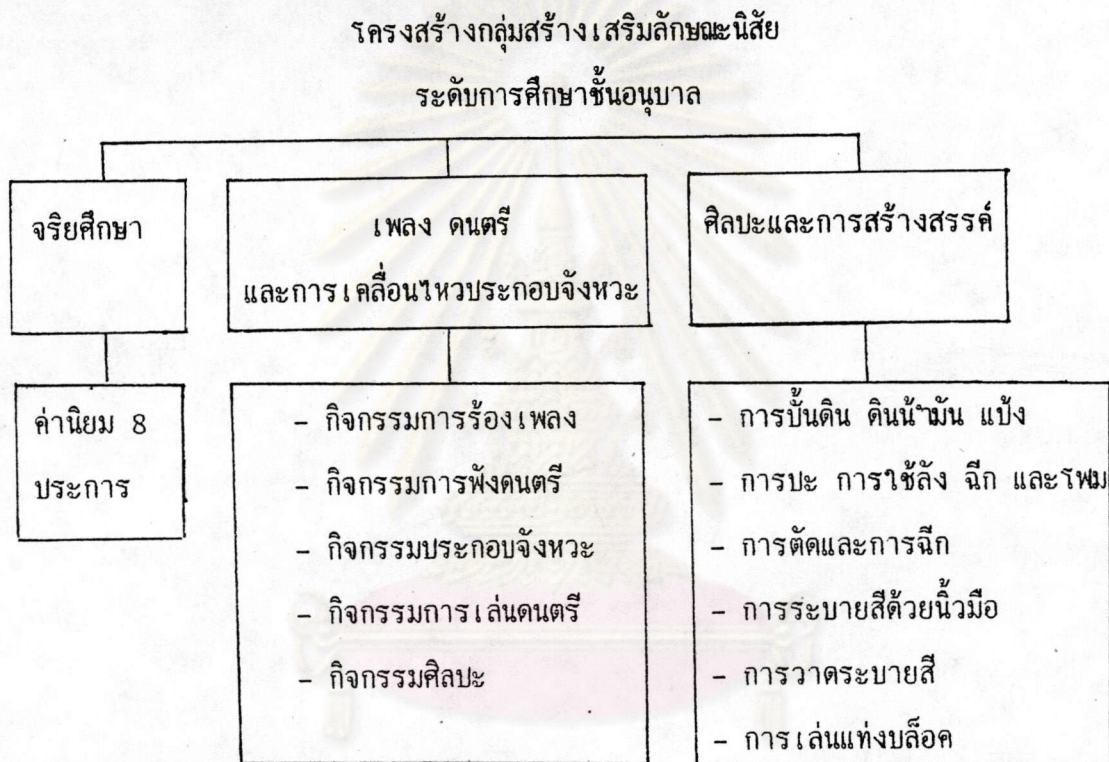
เบญญา แสงมลิ (2530) ได้กล่าวถึงการสอนเด็กระดับอนุบาลดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. จัดกิจกรรมให้เด็กเล่น ซึ่งนำไปสู่การเรียนรู้
2. จัดอุปกรณ์ให้เด็กได้เล่น เพราะเด็กนั้นเรียนรู้จากของจริงหรือของจำลอง เด็กควรได้ดู ได้จับต้องและลูบคลำ
3. ให้ความอิสระในการเล่นแก่เด็ก แต่มีขอบเขต เด็กนั้นชอบอิสระชอบทำอะไรเอง แต่เนื่องจากยังเป็นเด็กเล่น ๆ อยู่ ยังไม่สามารถป้องกันอันตรายที่จะเกิดแก่ตัวได้ ผู้ที่อยู่กับเด็กจึงต้องมีขอบเขตให้เขาเล่น แต่ปล่อยให้เล่นได้ตามลำพัง
4. การเล่นต่าง ๆ ของเด็กในวันหนึ่ง สับคาร์ทหนึ่งควรเกี่ยวพันกัน เช่น เรียนเรื่องนก

ธรรมชาติศึกษา	รูปร่างนก ความเป็นอยู่ของนก
คณิตศาสตร์	จำนวนนก
ภาษา	ท่องจำเนื้อเพลงนกหรืออ่านบัตรคำนก
นิทาน	เล่าเรื่องนก อาจสอดแทรกสุขศึกษาและศีลธรรม
เพลงและดนตรี	ร้องเพลงนก ทำท่านก บินตามจังหวะเพลง
กิจกรรมศิลปะ	วาดรูปนก ระบายสี บินหรือพับกระดาษเป็นรูปนก

5. ครูมีอารมณ์ร่วมกับเด็ก เป็นต้นว่าในเวลาเล่นและร้องเพลง ครูควรลงเล่นกับเด็กด้วย หรือบางครั้งครูอาจเล่นร่วมกับเด็ก

โครงสร้างกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย

กิจกรรมศิลปะ (กิจกรรมสร้างสรรค์)

"ความคิดสร้างสรรค์เป็นการคิดค้นพบสิ่งใหม่หรือหาของเก่าให้ดีขึ้น หรืออีกความหมายหนึ่งเป็นการคิดกว้างขวางแบบเอนกนัยที่ช่วยให้สามารถประดิษฐ์สิ่งแปลกใหม่ได้รวมถึงความสามารถในการแก้ปัญหาได้สำเร็จ" จากข้อความดังกล่าวนี้เป็นความหมายของกิจกรรมสร้างสรรค์ที่ จันทวรรณ เทวรักษ์ (2526) ได้กล่าวไว้ กิจกรรมที่เด็กวัย 3-5 ขวบ สามารถแสดงความคิดสร้างสรรค์ได้นั้นปรากฏได้ในศิลปะด้านต่าง ๆ เช่น ภาษา ดนตรี งานฝีมือ รวมทั้งการเล่นอิสระทั้งในชั้นเรียนและนอกชั้นเรียน ซึ่งสอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2528) ที่ได้ให้ความหมายว่า หมายถึง กิจกรรมศิลปะที่ช่วยให้เด็กได้

แสดงออกถึงความรู้สึกที่เป็นนามธรรม สามารถฝึกเด็กให้รู้จักสังเกต หาเหตุผลรู้จักสร้างสรรค์ ลักษณะนิสัยที่ดี และมีความพร้อมในการเรียน ส่วน วรรณกรรม รักวิจัย (2527) นั้นได้กล่าวว่ หมายถึง กิจกรรมที่ส่งเสริมความสามารถด้านการใช้กล้ามเนื้อเล็ก ช่วยพัฒนากล้ามเนื้อนิ้วมือ และสายตาให้สัมพันธ์กันเพื่อเตรียมความพร้อมด้านการเขียน และ ละออ ชุตติกร (2529) ได้กล่าวเพิ่มเติมว่า หมายถึง กิจกรรมการวาดภาพด้วยสีเทียน การปั้นดินน้ำมัน การเล่นสี ฝึก ประกระดาษ เศษวัสดุ ฯลฯ ที่สามารถพัฒนาทักษะการใช้มือกล้ามเนื้อ และความคิดสร้างสรรค์ ได้อย่างดี

การจัดตารางกิจกรรมประจำวัน

กิจกรรมที่จัดแก่เด็กในแต่ละวัน จำเป็นจะต้องมีความเหมาะสม ซึ่งโดยการคำนึงถึง ตัวเด็กเป็นสำคัญ ดังนั้น จึงยึดหลักการจัดว่ากิจกรรมในห้องเรียน กิจกรรมนอกห้องเรียน ที่มี อัตราส่วนใกล้เคียงกัน กิจกรรมที่จัดควรมีทั้งกิจกรรมสงบ และกิจกรรมที่ต้องออกกำลังกาย การทำกิจกรรมก็ควรมีหลายแบบตามความเหมาะสมคือ กิจกรรมที่ให้เด็กทำเป็นรายบุคคลที่เด็ก อาจเลือกทำด้วยตนเอง ควรมีมากที่สุดประมาณ 75 % กิจกรรมที่ให้เด็กทำเป็นกลุ่มเล็ก 15% กิจกรรมรวม 10%

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้แยกกิจกรรมที่จัดในตารางกิจกรรมประจำวันไว้ว่า อาจแยกได้เป็น 3 ประเภท และกำหนดระยะเวลาของกิจกรรมแต่ละ ประเภทไว้

1. กิจกรรมที่ต้องออกกำลังหรือสำรวจจิตใจ มุ่งความสนใจไปยังคาพูดของครูหรือเพื่อน ซึ่งได้แก่ กายบริหารและจังหวะ และกิจกรรมกลุ่ม กิจกรรมประเภทนี้สำหรับเด็ก 5 ขวบ ไม่ควรใช้เวลาเกิน 20 นาที หากนานกว่านี้เด็กอาจเหน็ดเหนื่อยหรือเบื่อหน่ายได้
2. กิจกรรมที่เด็กทำอย่างเสรี เช่น การเล่นตามมุมต่าง ๆ ในห้องหรือการเล่น กลางแจ้ง เป็นกิจกรรมที่เด็กทำด้วยความสนุกสนานเพลิดเพลินแม้จะใช้เวลานานขึ้น เด็กก็จะไม่เบื่อหน่าย โดยทั่วไปใช้เวลาประมาณ 30-40 นาที
3. กิจกรรมการเล่นที่มีกติกา ได้แก่ เกมการศึกษา เวลาที่กำหนดจะอยู่ระหว่าง 25-30 นาที

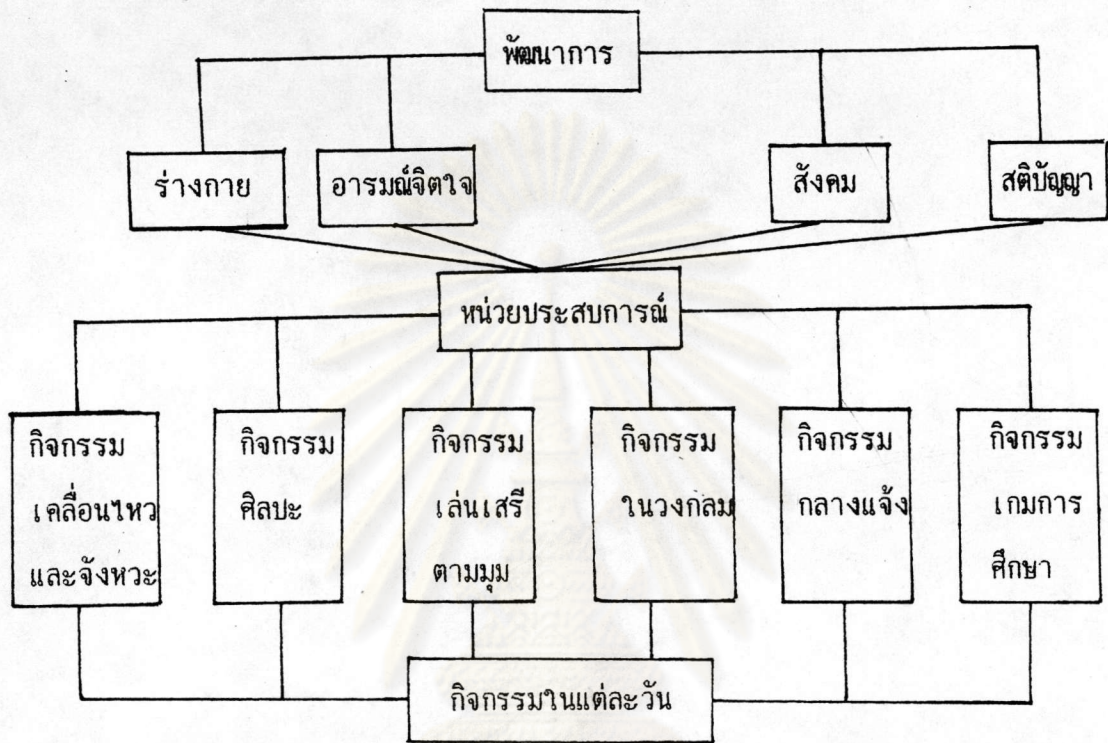
จากหลักการจัดกิจกรรมที่กล่าวมา ตารางกิจกรรมประจำวัน จึงอาจจัดได้ดังต่อไปนี้	
8.30-8.45 น.	รับเด็กเป็นรายบุคคล ตรวจสอบสภาพบันทึกคำพูด เด็ก พาเด็กไปห้องน้ำ
8.45-9.00 น.	เคารพธงชาติและสวดมนต์
9.00-9.10 น.	สนทนา ข่าว เหตุการณ์
9.10-9.30 น.	การเคลื่อนไหวและจังหวะ (หรือกายบริหาร และจังหวะ)
9.30-10.30 น.	กิจกรรมศิลปะ (กิจกรรมสร้างสรรค์และเล่น ตามมุม)
10.30-10.40 น.	พัก (รับประทานอาหารว่าง)
10.40-11.00 น.	กิจกรรมกลุ่ม (หรือกิจกรรมในวงกลม)
11.00-11.30 น.	เล่นกลางแจ้ง
11.30-12.30 น.	พักรับประทานอาหาร
12.30-14.00 น.	นอนพักผ่อน
14.00-14.20 น.	เก็บที่นอน ล้างหน้า
14.20-14.30 น.	พัก (รับประทานอาหารว่าง)
14.30-15.00 น.	เกมการศึกษา

(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2528)

ตารางกิจกรรมประจำวันที่เสนอมานี้แสดงให้เห็นว่าสามารถยืดหยุ่นได้ กิจกรรมหลักที่กำหนดไว้ในตารางกิจกรรมประจำวัน ส่วนใหญ่จะมีลักษณะแตกต่างกัน ทั้งนี้เพื่อให้ครอบคลุมการพัฒนาทุกด้าน

พัฒนา ชัชพงษ์ (2532) มีความเห็นว่า ในการกำหนดตารางกิจกรรมประจำวันไว้ว่า การจัดประสบการณ์ให้แก่เด็กอนุบาลควรจัดในรูปของหน่วยประสบการณ์ซึ่งในแต่ละหน่วยประสบการณ์นั้นจะส่งเสริมพัฒนาการทุกด้าน ส่งเสริมทักษะต่าง ๆ และรายวิชาได้ครบถ้วนและเพื่อให้การพัฒนาเด็กทุกด้านบรรลุเป้าหมาย การจัดหน่วยประสบการณ์ให้กับเด็กควรจัดในรูปของกิจกรรมต่าง ๆ คือ กิจกรรมการเคลื่อนไหวและจังหวะ กิจกรรมศิลปะ (กิจกรรมสร้างสรรค์)

กิจกรรมการเล่นตามมุม กิจกรรมในวงกลม กิจกรรมกลางแจ้ง และกิจกรรมเกมการศึกษา
 ดังแผนภูมิ

ลักษณะของกิจกรรมสำหรับเด็ก

1. การเคลื่อนไหวและจังหวะ

พัฒนาการด้านกล้ามเนื้อใหญ่ของเด็กวัยนี้กำลังเติบโต กิจกรรมการเคลื่อนไหวและจังหวะจะช่วยพัฒนาการใช้กล้ามเนื้อแขนขา นักการศึกษามีความเชื่อว่า การฝึกจังหวะให้เด็กตั้งแต่เล็กจะช่วยพัฒนาทักษะพื้นฐานในการเรียนวิชาต่าง ๆ ต่อไป เช่น ทางด้านภาษา สังคม ฯลฯ เกิดการคล่องตัวในการเคลื่อนไหว (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2528) ลีเปอร์ (Leeper 1984) กล่าวว่า มีคุณค่าต่อพัฒนาการในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. ด้านร่างกาย เด็กได้มีโอกาสเคลื่อนไหวส่วนต่าง ๆ ของร่างกายให้เข้ากับจังหวะ เช่น กระโดด คมม่า เป็นต้น
2. ด้านประสาทประสาท เด็กสามารถฟังและแยกเสียงต่าง ๆ เข้าใจคุณภาพของเสียงจากการเล่นเครื่องดนตรี ร้องเพลง และฝึกฟังเสียงต่าง ๆ

3. ด้านอารมณ์ คนตรีจะช่วยให้เด็กลดอารมณ์ต่าง ๆ ที่ก้าวร้าวลง และนำมาแสดงออกอย่างสร้างสรรค์และเป็นที่ยอมรับ

4. ด้านสังคม คนตรีจะเป็นสื่อที่ทำให้เด็กเข้าใจและสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้

2. การเล่นตามมุม

การเล่นมีความสำคัญต่อเด็ก การเรียนรู้และการพัฒนาการด้านต่าง ๆ เกิดจากการเล่น การเล่นตามมุมนี้ เด็กมีสิทธิ์จะเลือกเข้าเล่นในมุมมุมหนึ่งได้ตามความสมัครใจ และสามารถเปลี่ยนมุมก่อนได้ โดยครูจะเป็นผู้คอยดูแลอยู่ห่าง ๆ มุมต่าง ๆ ที่นิยมจัดในห้องได้แก่

2.1 มุมบ้านหรือมุมเรียนแบบชีวิต

มุมบ้านเป็นมุมที่เด็กได้เลียนแบบการดำเนินชีวิตในสังคม อาจเป็นเรื่องของครอบครัวหรือการดำเนินชีวิตของบุคคลในอาชีพอื่น ๆ เช่น เล่นปั้นหม้อ แม่ค้า บางครั้งอาจจัดเป็นมุม เล่นสมมติเพิ่มขึ้นอีกมุมหนึ่งนอกเหนือจากมุมบ้าน ถ้ามีเนื้อที่เพียงพอหรือจัดสลับเปลี่ยนอุปกรณ์การเล่นในมุมบ้านแตกต่างกันในเวลาที่เหมาะสม อาจจัดตามหน่วยการสอนหรือตามความสนใจของเด็ก ประกอบด้วย อุปกรณ์ในการทำครัว เครื่องแต่งตัว เช่น เสื้อผ้า รองเท้า ตุ๊กตา ชุดตุ๊กตา เป็นต้น ประสพการณ์ในมุมบ้าน นอกจากจะพัฒนาด้านภาษา อารมณ์ สังคม เป็นส่วนใหญ่แล้วยังช่วยให้เด็กเข้าใจสภาพแวดล้อมและการเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ซึ่งจะแสดงออกมาในการวาดภาพจากการศึกษาพัฒนาการวาดภาพของเด็กเสมอ นอกจากนี้มุมบ้านยังเป็นมุมแสดงบทบาทสมมติที่จะช่วยให้ผู้เล่นเข้าใจโครงสร้างของสังคมดีขึ้น กล่าวคือ จะช่วยให้เรียนรู้ว่าสังคมของครอบครัวย่อมประกอบด้วยบุคคลต่าง ๆ เพื่อนบ้าน บุคคลในท้องถิ่น ชุมชน เป็นต้น

2.2 มุมหนังสือ

การเข้าชมหนังสือมิได้เน้นในเรื่องการอ่านและเขียน แต่จะช่วยสร้างความคุ้นเคยกับการรับรู้ภาพโดยเฉพาะหนังสือนิทาน การ์ตูน ที่มีรูปภาพแทนการบรรยายเป็นตัวอักษรนอกจากทำให้เด็กมีนิสัยรักการอ่านแล้ว เด็กสามารถอ่านภาพแทนการอ่านตัวหนังสือ ยังเป็นการช่วยให้เด็กเรียนรู้จากรูปร่าง เกิดความคิดรวบยอดเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ และเข้าใจได้ง่าย นอกจากนี้ภาพจากหนังสือยังเป็นการฝึกการรับรู้ทางสายตา ในการแยกแยะสิ่งที่เห็น

เกิดการรับรู้รูปร่างการจัดบริเวณว่าง สีเส้นที่จะนำมาเป็นประสบการณ์พื้นฐานในการพัฒนาการวาดภาพของตน

2.3 มุมธรรมชาติ

มุมธรรมชาติหรือมุมวิทยาศาสตร์ มุมนี้ช่วยให้เด็กใช้ความสังเกต มีความสนใจที่จะเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ การให้โอกาสเด็กได้รับต้องทดลองสิ่งต่าง ๆ โดยใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 5 วัสดุ ในมุมนี้จะเกี่ยวข้องกับธรรมชาติสิ่งแวดล้อมและการสังเกต ค้นคว้า วัสดุต่าง ๆ ได้แก่ เปลือกหอย เมล็ดพืช ใบไม้ ดิน หิน ตูกระจกสังเกตการเจริญเติบโตของพืช สัตว์ หรือตัวอย่างพืช สัตว์ แวนชยาย แม่เหล็ก ฯลฯ ประสบการณ์จากสิ่งแวดล้อมเหล่านี้จะทำให้เด็กเรียนรู้ มีความคิดต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งเห็นได้จากผลงานการวาดภาพของเด็ก

2.4 มุมบล็อก

กิจกรรมในมุมบล็อก จะให้พื้นฐานด้านคณิตศาสตร์ เช่น ความกว้าง ยาว สั้น สูง หนา บาง รูปทรงต่าง ๆ เช่น สี่เหลี่ยม สามเหลี่ยม ครึ่งวงกลม ทรงกระบอก ให้พื้นฐานด้านฟิสิกส์ เช่น การเรียนรู้ว่าจะใช้แท่งไหนวางก่อนตรงไหน จึงจะสามารถรับน้ำหนักอยู่ได้อีกทั้งยังฝึกประสาทสัมผัสระหว่างมือกับตา ฝึกความคิดสร้างสรรค์ เช่น การก่อสร้างให้เป็นสิ่งต่าง ๆ ความสนใจและจินตนาการ พัฒนาการด้านภาษาจากการพูดคุยโต้ตอบขณะเล่น พัฒนาการด้านอารมณ์ สังคม การแก้ปัญหา

2.5 กะบะทราย

กิจกรรมนี้ต่างจากบ่อทรายที่จัดไว้กลางแจ้ง ทั้งนี้เพราะต้องการให้เด็กใช้วัสดุอุปกรณ์ เช่น ตึกตา คน สัตว์ บ้าน ต้นไม้ ฯลฯ มาจัดเป็นภาพของชุมชน ป่า ฯลฯ ตามความเข้าใจและความคิดของเด็ก ๆ กิจกรรมเหล่านี้มีคุณค่าต่อการพัฒนากล้ามเนื้อมือ สิ่งที่เด็กจัดวางในกะบะทรายจะแสดงถึงความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมรอบตัวของเด็ก

3. กิจกรรมศิลปะ (กิจกรรมสร้างสรรค์)

กิจกรรมศิลปะ เป็นกิจกรรมที่ช่วยฝึกการสังเกต หาเหตุผลฝึกการสร้างสรรค์ ฝึกลักษณะนิสัย ฝึกความพร้อมในการเรียน ซึ่งจะช่วยให้เด็กได้พัฒนาทั้ง 4 ด้าน กิจกรรมสร้างสรรค์ควรจัดให้เด็กมีเวลาหลาย ๆ อย่างในแต่ละวัน กิจกรรมที่จัด ได้แก่ การเขียน ภาพระบายสี การทดลองเกี่ยวกับสี การพิมพ์ การปั้น การพับ ปะ ฉีก ตัด การประดิษฐ์ งานศิลปะทุกประเภทจะช่วยส่งเสริมพัฒนาการทางด้านกล้ามเนื้อ การหยิบจับ ซึ่งจะพัฒนาไปสู่

การจับดินสอ การใช้กรรไกรตัดกระดาษช่วยให้เด็กพัฒนาความสัมพันธ์ของการใช้ตากับมือ การเขียนภาพด้วยสีเทียน ช่วยพัฒนากล้ามเนื้อ ความคิดสร้างสรรค์และสร้างความมั่นใจแก่เด็ก สามารถทำให้เกิดจินตนาการ และสิ่งที่สำคัญ ภาพเขียนเป็นสิ่งแสดงให้เห็นถึงพัฒนาการด้านต่าง ๆ คือ พัฒนาการทางกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา

4. กิจกรรมกลุ่มหรือกิจกรรมในวงกลม

กิจกรรมกลุ่มเป็นกิจกรรมที่ต้องการให้เด็กได้เข้าใจเนื้อหาที่ต้องการให้เด็กได้เรียนรู้จากหน่วยการสอนที่กำหนดไว้ในแผนการจัดประสบการณ์ ซึ่งบูรณาการเนื้อหาวิชาและวิธีสอน

5. การเล่นกลางแจ้ง

ประสบการณ์ที่จัดให้เด็กเล่นนอกห้องเรียน มีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าภายในห้องเรียน เด็กต้องการการเคลื่อนไหวอิสระ การเล่นกลางแจ้งเป็นการเปิดโอกาสให้เด็กได้เล่นอิสระ ซึ่งนอกจากจะเป็นการพัฒนาร่างกายและโครงสร้างแล้ว ยังเป็นการพัฒนา การทำงานประสานสัมพันธ์ของกล้ามเนื้อและอวัยวะต่าง ๆ และเด็กยังพัฒนาการเรียนรู้ธรรมชาติและความสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับสิ่งแวดล้อมภายนอกได้ดี กิจกรรมที่จัดนอกห้องเรียนแยกออกเป็นสองส่วน คือในร่ม ซึ่งหมายถึง บริเวณนอกห้องเรียนแต่อยู่ใต้ชายคา อาจเป็นตามระเบียงหรือศาลา ซึ่งป้องกันฝนได้ ที่บริเวณนี้ตามปกติจะใช้ทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้แก่ เล่นน้ำ บล็อก กลวง มุมช่างไม้ บ่อทราย เป็นต้น อีกส่วนหนึ่งคือ กลางแจ้ง ซึ่งหมายถึง บริเวณนอกชายคา ออกไป เครื่องเล่นที่จัดไว้กลางแจ้ง ได้แก่ เครื่องเล่นสนามต่าง ๆ ที่อาจเป็นป้าย หมุน โยก วนซึ่งจะช่วยฝึกกล้ามเนื้อใหญ่ได้ดีและอาจมีบ้านจำลองหลังเล็ก ๆ พร้อมอุปกรณ์

6. การเล่นเกมการศึกษา

เกมการศึกษา เป็นเกมที่พัฒนาการคิดของเด็ก เป็นกิจกรรมที่เด็กต้องคิดและหาเหตุผลเพื่อแสดงว่าเด็กมีความเข้าใจและมีความคิดรวบยอดต่อสิ่งนั้น ๆ อย่างไร

จะเห็นว่าการจัดประสบการณ์ให้แก่เด็กอนุบาลในโรงเรียนนั้น ประกอบด้วยกิจกรรมที่ให้ออกกำลังกายได้พัฒนาทักษะและความรู้จากประสบการณ์การเล่นทั้งในและนอกห้องเรียน กิจกรรมเหล่านี้จะช่วยให้เกิดการพัฒนาทุกด้านเพื่อเป็นพื้นฐานความพร้อมในการเรียนรู้ในระดับต่อไป

วัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรมศิลปะ (กิจกรรมสร้างสรรค์)

วัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรมศิลปะ สำหรับเด็กระดับอนุบาลศึกษา คือ เพื่อส่งเสริมให้เด็กวัยนี้มีพัฒนาการครบทุกด้าน ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สังคมและสติปัญญา ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

พัฒนาการด้านร่างกาย

1. เพื่อพัฒนากล้ามเนื้อเล็ก-ใหญ่
2. เพื่อพัฒนาประสาทสัมผัสระหว่างตากับมือ

พัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ

1. เพื่อฝึกจิตใจให้มีคุณธรรม เช่น ความอดทน ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ความรับผิดชอบ
2. เพื่อส่งเสริมให้มีอารมณ์แจ่มใส ร่าเริง
3. เพื่อให้เกิดความเพลิดเพลิน ชื่นชมในความสวยงาม สนุกในคุณค่าของศิลปะ

พัฒนาการด้านสังคม

1. เพื่อส่งเสริมการปรับตัว ให้รู้จักทำกิจกรรมร่วมกัน
2. เพื่อฝึกการแสดงออกให้มีความมั่นใจในตนเอง
3. เพื่อฝึกให้รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์

พัฒนาการด้านสติปัญญา

1. เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ และจินตนาการ
2. เพื่อฝึกการสังเกต
3. เพื่อพัฒนาภาษา สามารถอธิบายเกี่ยวกับผลงานของตนเองได้
4. เพื่อให้ความรู้ ความเข้าใจเรื่องธรรมชาติ

การจัดกิจกรรมศิลปะ (กิจกรรมสร้างสรรค์) สำหรับเด็กระดับอนุบาลศึกษา

เด็กระดับอนุบาลศึกษา ควรได้ทำกิจกรรมศิลปะ (กิจกรรมสร้างสรรค์) ทุกวัน เพื่อเป็นโอกาสที่เด็กจะได้เรียนรู้ ทักษะและเกิดความมั่นใจในตนเอง ทั้งนี้เพราะขณะที่เด็กทำงานศิลปะ เขาจะไม่สนใจผลผลิตหรือผลงานที่สำเร็จแล้วเท่ากับกระบวนการในการทำผลงาน จะเป็นผลพลอยได้ของกระบวนการเท่านั้น และการทำงานกระบวนการซ้ำ ๆ ในกิจกรรมศิลปะ เช่น การวาด การฉีก การปะ และการปั้น ตลอดทั้งปี จะช่วยเสริมให้เด็กได้พัฒนาอย่างถูกต้อง และเหมาะสม

ประเภทของกิจกรรมศิลปะ (กิจกรรมสร้างสรรค์)

เด็กระดับอนุบาลศึกษา เป็นวัยที่สมบูรณ์ไปด้วยอิสระ เสรีภาพ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การจัดกิจกรรมจึงควรให้สอดคล้องกัน

ตัวอย่างกิจกรรมศิลปะ (กิจกรรมสร้างสรรค์)

1. การวาดภาพและระบายสี
 - 1.1 ดินสอ สีเทียน
 - 1.2 ดินสอสีไม้
 - 1.3 การวาดภาพด้วยฟู่กันหรือพองน้ำ
 - 1.4 การวาดภาพด้วยนิ้วมือ ฯลฯ
2. การเป่าสี
3. การหยดสี
4. การพิมพ์ภาพ
5. การปั้น
 - 5.1 ดินน้ำมัน
 - 5.2 ดินเหนียว
 - 5.3 แป้งโรต ฯลฯ
6. การพับ ฉีก ตัด ปะ
 - 6.1 การพับอย่างง่าย ๆ
 - 6.2 การฉีก ปะ
 - 6.3 การตัดปะ ฯลฯ

7. การประดิษฐ์

7.1 ประดิษฐ์เศษวัสดุต่าง ๆ เช่น กล่องเปล่าและเศษวัสดุอื่น ๆ ในท้องถิ่น

7.2 ร้อยลูกปัดขนาดใหญ่อหรือหลอดด้าย หลอดกาแพ ฯลฯ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอน

ทวี แทนหนู (2521) ได้ศึกษาปัญหาต่าง ๆ เกี่ยวกับการสอนชั้นเด็กเล็ก ในสามจังหวัดภาคใต้ของประเทศไทยในด้านสภาพแวดล้อมทางภาษา ศาสนาและวัฒนธรรมการบริการและการนิเทศการศึกษา ครูที่สอนหลักสูตรแบบเรียน คู่มือครู สื่อการเรียน การวัดและประเมินผลการศึกษาวิจัยปรากฏปัญหาเรียงตามลำดับคือ ปัญหาเกี่ยวกับสื่อการเรียน การบริหารและการนิเทศ หลักสูตรแบบเรียน คู่มือครู การวัดและการประเมินผล และครูที่สอน

ชมพู โปษกบุตร (2531) ได้ทำรายงานการวิจัยสภาพพัฒนาการและความพร้อมทางการเรียนของเด็กก่อนวัยเรียนในโครงการทดลองชั้นอนุบาล 3 ขวบ ของโรงเรียนอนุบาลชลบุรี พบว่า นักเรียนชั้นอนุบาล 3 ขวบ ในโครงการทดลองที่มีผู้ปกครองมีอาชีพรับราชการค้าขาย และรับจ้างมีสภาพพัฒนาการด้านร่างกายเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับดีมาก มีพัฒนาการด้านสติปัญญาทางการฟังการพูดอยู่ในระดับมาก พัฒนาการด้านสังคมเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมาก นักเรียนที่มีผู้ปกครองมีอาชีพรับราชการ และค้าขายมีสภาพพัฒนาการด้านอารมณ์ และจิตใจเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมากและที่ผู้ปกครองมีอาชีพรับจ้างเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับปานกลาง สภาพความพร้อมทางการเรียนการสอนของนักเรียนที่มีผู้ปกครองมีอาชีพรับราชการเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมาก ที่ผู้ปกครองมีอาชีพค้าขายและรับจ้างเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับปานกลาง

วิยะดา บัวเพื่อน (2531) ได้ศึกษาความสนใจในการเล่นเกมการศึกษาของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการชี้แนะจากครูและที่เล่นด้วยตนเอง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทดลอง คือนักเรียน 4-5 ปี ซึ่งกำลังเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 1 โรงเรียนอนุบาลจันทบุรี จำนวน 30 คน พบว่าเด็กที่เล่นเกมการศึกษาด้วยตนเองมีความสนใจในการเล่นเกมการศึกษาสูงกว่าเด็กอนุบาลที่เล่นเกมการศึกษา โดยมีครูชี้แนะ

อุษา สังข์น้อย (2531) ได้ศึกษาเปรียบเทียบพัฒนาการทางสติปัญญาของเด็กปฐมวัยระหว่างที่รับประสบการณ์จากครูที่มีปัญหาในการจัดประสบการณ์น้อยที่สุดกับครูที่มีปัญหาการจัด

ประสบการณ์มากที่สุด กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา คือ เด็กอนุบาลปีที่ 1 ของโรงเรียนที่
อยู่ในโครงการอนุบาลชนบทจังหวัดสุรินทร์ พบว่า

1. เด็กอนุบาลที่เรียนกับครูที่มีปัญหาการจัดประสบการณ์น้อยที่สุด มีพัฒนาการทาง
สติปัญญาสูงกว่า เด็กอนุบาลที่เรียนกับครูที่มีปัญหาการจัดประสบการณ์มากที่สุด
2. ครูที่มีปัญหาการจัดประสบการณ์น้อยที่สุด สามารถจัดประสบการณ์ได้มากกว่าครู
ที่มีปัญหาการจัดประสบการณ์มากที่สุด เกือบทุกด้าน ยกเว้นการจัดที่เล่นน้ำ ซึ่งไม่สามารถจัดได้
ทั้งสองกลุ่ม

ขวัญฟ้า รังสิยานนท์ (2532) ได้ทำการเปรียบเทียบความคิดสร้างสรรค์ของ
เด็กปฐมวัยที่ได้จากการฟังนิทานด้วยการเล่าโดยใช้นุ่นกับรูปภาพ พบว่า เด็กอนุบาล
ได้ฟังนิทานด้วยการเล่า โดยใช้นุ่นกับรูปภาพมีพัฒนาการทางความคิดคล่องแคล่ว ความคิดริเริ่ม
และความคิดละเอียดลออสูงขึ้นและไม่มีความแตกต่างกัน

ความสำคัญของการสอนกิจกรรมศิลปะ

กิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ได้ดีคือ กิจกรรมศิลปะ (กิจกรรมสร้าง
สรรค์) เพราะเป็นกิจกรรมที่เหมาะสมกับความสนใจ ความสามารถและสอดคล้องกับหลักพัฒนา
การของเด็กเป็นอย่างดี ทั้งยังช่วยฝึกกล้ามเนื้อและตาสัมพันธ์กัน ช่วยผ่อนคลายความ
เครียดทางอารมณ์และส่งเสริมความคิดอิสระ ความคิดจินตนาการ การรู้จักทำงานด้วยตนเอง
ฝึกการแสดงออกอย่างสร้างสรรค์ ทั้งความคิดและการกระทำ ซึ่งสามารถถ่ายทอดออกมาเป็น
ผลงานทางศิลปะและยังนำไปสู่การเรียนรู้เขียนอ่านอย่างสร้างสรรค์ต่อไป (พรมารินทร์
สุทธจิตตะ, 2529) ส่วนลูก้า (Luca) ได้กล่าวว่า ในการฝึกความคิดสร้างสรรค์นั้น คนเรา
สามารถได้รับการกระตุ้นให้มีขึ้นในระดับสูงได้ด้วยการเรียนรู้โดยเฉพาะเด็กในวัยอนุบาลผู้สอน
จะต้องมองเห็นความสำคัญว่าศิลปะไม่เพียงแต่เป็นแบบฝึกหัดแนวความคิดสร้างสรรค์เท่านั้นแต่
ยังก่อให้เกิดกระบวนการทางความคิดสร้างสรรค์อีกด้วยในหลักสูตรที่สมบูรณ์จะต้องมีวิชาศิลปะ
เป็นส่วนประกอบอยู่ด้วย เพราะศิลปะเป็นสิ่งที่ถูกต้อง มีคุณค่าในตัวเองมีความสัมพันธ์กับทุก
วิชาจึงเปรียบเสมือนเป็นศูนย์กลางวิชาของหลักสูตร (Luca, 1968) และรีด (Read,
1958) กล่าวว่า การส่งเสริมให้เด็กมีพัฒนาการได้นั้น เด็กต้องมีความสามารถ มีความพร้อม
ในการแสดงความคิดและอารมณ์อย่างอิสระไม่เช่นนั้นแล้วก็จะไม่มีคุณค่า และสามารถส่งเสริม

ให้เด็กมีพัฒนาการสูงขึ้นแต่อย่างไร (Read, 1958) ดังนั้น ศิลปะสำหรับเด็กเป็นงานของเด็ก จึงต้องจัดขึ้นตามความสนใจ เกิดความนับถือตนเองและผู้อื่น (ประทีน มหาจันทร์, 2509) ส่วนเฮแมน (Hayman) ได้กล่าวว่าคงไม่มีวิชาการใดให้อิสระและสนับสนุนให้เด็กได้มีโอกาสดูแลความคิดสร้างสรรค์ได้ดีกว่าการเรียนศิลปะ (สวัสดี จงกล, 2512 ; อ้างอิงมาจาก Hayman, 1960) ซึ่งสอดคล้องกับ วิชัย วงษ์ใหญ่ ที่กล่าวไว้ว่า ศิลปะนอกจากจะช่วยส่งเสริมให้เด็กมีความคิดสร้างสรรค์แล้ว ยังเป็นวิชาที่จะช่วยพัฒนาบุคลิกภาพ พัฒนาจิตใจ ปลุกฝังความรักชาติ รักวัฒนธรรมและรสนิยมด้านสุนทรียศาสตร์ได้อีกด้วย (วิชัย วงษ์ใหญ่ 2515,)

นอกจากนี้ เบคเกอร์ (Baker) ยังได้กล่าวว่า การให้เด็กมีโอกาสดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เช่น เล่นกลางแจ้ง วาดภาพ และทำงานหัตถศึกษาจะช่วยทำให้เด็กฝึกการประสานงานของกล้ามเนื้อได้เป็นอย่างดี (Baker, 1955) ส่วนฟิชเชอร์และเทอร์รี่ (Fisher and Terry, 1977) ได้กล่าวว่าก่อนที่เด็กจะเริ่มต้นการเรียนควรจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์ดังนี้

1. การวาดรูประบายสี ควรจัดที่ให้วาดบนพื้นหรือบนกระดาษที่ใช่ขาตั้ง เส้นต่างๆ ที่เด็กใช้ในการเขียนตัวอักษร เช่น เส้นตรง วงกลม หรือเส้นพื้นฐานต่าง ๆ จะพบได้จากการวาดของเด็ก
2. การออกแบบ ควรให้เด็กได้ออกแบบเอง ความคิดในการออกแบบของเด็กจะมาจากลีลาเส้นและอื่น ๆ
3. การใช้นิ้ววาดบนหน้ากระดาษหรือเกลือ ทำได้ง่ายและเด็กจะรู้สึกสนุกสนาน
4. ระบายสีด้วยนิ้วมือ

นอกจากกิจกรรมศิลปะจะช่วยในการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ และฝึกการทำงานประสานกันของกล้ามเนื้อแล้ว วิรุณ ตั้งเจริญ (2526) ยังได้อธิบายว่า ศิลปะช่วยทำให้เกิดพัฒนาการด้านอื่น ๆ ดังนี้

1. ศิลปะพัฒนาพฤติกรรมในการทำงาน เด็กจะเกิดความคล่องตัวในการคิดและแสดงออกความชำนาญในการสร้างสรรค์หรือสมรรถภาพในการแสดงออกนี้เป็นสิ่งท้าทายให้เด็กเกิดความกระหายในการทำงานศิลปะต่อไปอีก

2. ศิลปะพัฒนาบุคลิกภาพ การเรียนโดยได้ลงมือปฏิบัติทำให้เกิดความเคยชินซึ่งจะกลายเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่อง ทำให้เด็กรักการทำงานและขยันหมั่นเพียร
3. ศิลปะพัฒนาพลังของการแสดงออกทางด้านอารมณ์ และความรู้สึกนึกคิดจินตนาการและการสร้างสรรค์
4. ศิลปะพัฒนาความเชื่อมั่นในตนเองผลสำเร็จของการทำงานศิลปะ ทำให้เกิดความภาคภูมิใจ เมื่อบุคคลได้พบความสำเร็จอยู่เสมอ จะทำให้บุคคลเกิดความมั่นใจในการทำงานของตนมากขึ้น
5. ศิลปะพัฒนาให้คิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น การสร้างสรรค์จึงเป็นการลองถูกลองผิด และแก้ปัญหาอยู่ตลอดเวลาจนกว่างานจะสำเร็จ
6. ศิลปะพัฒนาพฤติกรรมทางสังคมที่เอื้อเพื่อเพื่อแผ่ต่อกันมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นปรึกษาหารือและหาข้อสรุปร่วมกัน

เลิศ อานันท์นะ ได้สรุปว่า การสอนศิลปะแบบสร้างสรรค์ตามแนวความคิดใหม่ที่ส่งเสริมการแสดงออกทางความคิดริเริ่ม และความคิดจินตนาการ เพื่อพัฒนาสติปัญญา ร่างกาย สังคม และอารมณ์จะบรรลุถึงความมุ่งหมายของศิลปศึกษาได้ ครูจำเป็นต้องส่งเสริมให้เด็กทุกคนมีการแสดงออกอย่างอิสระเสรี (Free Expression) มีโอกาสทดสอบค้นคว้ากับวัสดุงานชนิดอย่างกว้างขวางที่สุด โดยไม่มีการใช้อำนาจใด ๆ บังคับ มิฉะนั้นแล้วความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ย่อมจะไม่เกิดขึ้น (เลิศ อานันท์นะ, 2519)

ศิลปะมีความสำคัญในการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ให้แก่เด็ก และนอกจากจะปลูกฝังความสามารถด้านความคิดสร้างสรรค์แล้วยังส่งเสริมความเชื่อมั่นในตนเอง และส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สังคม สติปัญญา อีกด้วย ซึ่งการจะส่งเสริมให้ได้ผลดีนั้น ครูจำเป็นต้องให้อิสระแก่เด็กในการแสดงออกทางความคิดริเริ่มด้วยตัวเอง เด็กเองอย่างจริงจังการพัฒนาจึงจะได้ผล

แนวการจัดประสบการณ์กิจกรรมศิลปะชั้นอนุบาลปีที่ 1

1. การปูพื้นฐานให้เด็กมองเห็นความสวยงามของศิลปะ
 - ฝึกสังเกตรูปร่างต่าง ๆ
 - ให้เด็กสัมผัสและเล่นสิ่งต่าง ๆ ที่มีรูปร่างเหมือนกันและแตกต่างกัน

เด็กและครูช่วยกันจัดมุมห้องให้สวยงาม เพื่อให้เด็กสังเกตลักษณะต่าง ๆ ของรูป เส้น สี และผิวของวัสดุต่าง ๆ

- ครูหาหรือจัดทำสิ่งประดิษฐ์สำเร็จรูปมาตกแต่งห้อง
- เด็กและครูช่วยกันสะสมภาพต่าง ๆ ที่มีรูปทรง เส้น และสีที่สวยงาม เพื่อใช้ตกแต่งห้อง หรือให้เด็กดูตามใจชอบ

2. การวาดภาพระบายสี

- เด็กทำท้าวาดภาพระบายสีในอากาศ วาดในกะบะทราย บนกระดาษ หรือบนกระดาน ตามใจชอบ หรือตามคำสั่งครู อาจจะใช้ดนตรีประกอบในการเขียนของเด็ก
- วาดภาพด้วยดินสอสี สีเทียน ดินสอคำ หรือป้ายสีด้วยฟู่กัน โดยอิสระ แล้วให้เล่าเรื่องราวจากภาพที่เขียน
- ใช้สีเทียนระบายลงบนกระดาษ โดยใช้ปลายหรือข้างสีเทียนโดยอิสระ แล้วให้เล่าเรื่องราวจากภาพที่เขียน

3. การทดลองเกี่ยวกับสี

- ให้ละเลงสี สีเดียว ด้วยส่วนต่าง ๆ ของช่วงแขน เช่น ฝ่ามือ นิ้ว ท่อนแขน เล็บ กำปั้น ฯลฯ
- ให้ละเลงสีเป็นภาพโดยอิสระ และเล่าเรื่องราวจากภาพที่เขียน
- ให้ละเลงสีเป็นภาพตามที่ครูกำหนด
- ให้ละเลงสีด้วยส่วนต่าง ๆ ของแขน โดยใช้สีประมาณ 3 สี บนกระดาษโดยอิสระ
- ให้หยดสีฝุ่นหรือสีโรสเตอร์บนกระดาษแห้ง
- ให้สังเกตการผสมผสานกันของสีต่าง ๆ โดยเทสีโรสเตอร์ หรือสีฝุ่นบน กระดาษแห้งหลาย ๆ สี เอียงไปมาให้ สีไหลมาผสมกัน
- ให้เด็กขีดสี ลูบสี โดยใช้สีโรสเตอร์ละเลงหรือหยดบนแผ่นโฟมกาหรือกระจก และใช้กระดาษแตะหรือลูบ
- หยดสีน้ำมันลงในอ่างน้ำ แล้วให้สังเกตการผสมผสานกันของสี

- ให้เด็กทดลองผสมแม่สี 3 สี โดยให้ผสมลงในขวด เขย่าให้เข้ากัน แล้วให้อธิบาย
- ให้ใช้ลูกแก้วกลิ้งบนสีโรสเตอร์ที่หยดลงบนกระดาษที่อยู่ในถาด เอียงถาดไปมาให้ลูกแก้วกลิ้งผ่านสีและผ่านกระดาษ เป็นลวดลายตามความสามารถของเด็ก

4. การพิมพ์ภาพ

- ให้เด็กพิมพ์ภาพโดยวิธีสีและวัสดุต่าง ๆ
- พิมพ์ภาพโดยให้แม่พิมพ์ที่ครูทำขึ้น
- พิมพ์ภาพด้วยส่วนต่าง ๆ ของช่วงแขน

5. การปั้น

- ให้เด็กเล่นดินน้ำมัน ดินเหนียว หรือแป้ง
- ให้ปั้นแล้วเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับสิ่งที่ปั้น
- ให้เด็กใช้แป้งขมผสมสี กดบนแม่พิมพ์หรือจากวัสดุต่าง ๆ

6. การพับ ฉีก ปะ

- ให้เด็กฉีกใบไม้ต่าง ๆ โดยอิสระ
- ให้เด็กฉีกกระดาษ ปะกระดาษที่ฉีกลงบนกระดาษอีกแผ่นหนึ่งเป็นรูปภาพตามใจชอบ แล้วให้เด็กบอกความหมายของภาพนั้น
- ให้เด็กฉีกกระดาษเป็นชิ้นเล็ก ๆ ปะลงบนภาพที่กำหนดให้
- ให้เด็กพับหรือม้วนกระดาษที่ตัดเป็นแถบยาว ๆ ให้เป็นวงกลม หรือนำมาประกอบกันเป็นรูปสัตว์ ดอกไม้ และรูปอื่น ๆ ตามใจชอบ
- ฝึกให้เด็กทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม

7. การประดิษฐ์

- ให้ประดิษฐ์ภาพจากเศษวัสดุต่าง ๆ
- ให้ประดิษฐ์ของเล่นง่าย ๆ ตามที่กำหนดให้ หรือโดยอิสระจากเศษวัสดุต่าง ๆ ในท้องถิ่น
- ให้ร้อยลูกบิด ดอกไม้ หรือ เศษวัสดุต่าง ๆ

- ให้อ้อยเชือกหรือด้ายตามรอยเงารูปภาพ กระดาษแข็งหรือผ้าเนื้อหยาบ

แนวการจัดประสบการณ์กิจกรรมศิลปะชั้นอนุบาลปีที่ 2

1. การปูพื้นฐานให้เด็กมองเห็นความสวยงามทางศิลปะ
 - ฝึกสังเกตรูปทรงรอบ ๆ ตัว
 - 让孩子สัมผัสสิ่งต่าง ๆ ที่มีรูปร่างเหมือนกัน แตกต่างกันและคล้ายคลึงกัน
 - 让孩子互相帮助订แก้กัน
 - เด็ก互相帮助จัดมุมห้องให้สวยงาม
 - เด็กและครู互相帮助จัดหาสิ่งประดิษฐ์สำเร็จรูปมาตกแต่งห้องเด็กและครู互相帮助สังเกตต่าง ๆ ที่มีรูปร่างและเส้นที่สวยงามเพื่อให้ตกแต่งห้อง หรือเพื่อให้เด็กดูตามใจชอบ
 - 让孩子有机会ไปชมการแสดงภาพเขียน หรือสิ่งประดิษฐ์ของเด็กวัยต่าง ๆ บ้าง ถ้าสามารถทำได้
2. การวาดภาพระบายสี
 - 让孩子วาดภาพโดยเสรี ด้วยดินสอสี สีเทียน หรือดินสอดำ แล้วให้เล่าเรื่องราวจากภาพที่เขียน
 - 让孩子ช่วยกันบนกระดาษโดยเสรี แล้วเล่าเรื่องจากภาพที่เขียน
 - 让孩子ใช้สีเทียนระบายลงบนกระดาษ โดยใช้ปลายหรือข้างสีเทียน แล้วให้เล่าเรื่องราวจากภาพ
 - 让孩子ทดลองใช้ข้างของสีเทียนเขียนด้วยวิธีต่าง ๆ เช่นหมุนเป็นวงกลม ครึ่งวงกลม ลากเป็นแฉวยาว หรือซิกแซก
 - 让孩子ระบายสีตามรูปทรงที่กำหนดให้
 - 让孩子วาดภาพระบายสีตามเรื่องราวที่กำหนดให้
 - 让孩子วาดภาพระบายสีตามความคิดคำนึงของเด็ก แล้ว让孩子บอกความหมายของภาพนั้น ๆ

- พาเด็กออกไปศึกษานอกสถานที่ แล้วกลับมาเขียนภาพตามที่พบเห็นและประทับใจ

3. การทดลองเกี่ยวกับสี

- ให้ละเลงสีหลาย ๆ สีด้วยส่วนต่าง ๆ ของช่วงแขน
- ให้ละเลงสีหลายสีเป็นภาพรอยอิสระ แล้วให้เด็กบอกความหมายของภาพนั้น ๆ
- ให้ละเลงสีหลาย ๆ สี เป็นภาพตามที่ครูกำหนด
- ให้หยดสีรูปสเตอร์หรือสีฝุ่นบนกระดาษเปียก
- ให้เทสีรูปสเตอร์หรือสีฝุ่นบนกระดาษเปียก
- ให้เด็กเป่าสีบนกระดาษ
- ให้เด็กทดลองผสมสีหลาย ๆ สี แล้วสังเกตการผสมผสานกันของสี
- ให้ใช้สีย้อมผ้าหรือต่างทาบที่มียารบนกระดาษเปียก
- ให้ใช้ลูกแก้วกลิ้งสีรูปสเตอร์ที่หยดบนกระดาษที่อยู่ในถาดเอียงถาดไปมาให้ลูกแก้วกลิ้งผ่านสีและผ่านกระดาษ

4. การพิมพ์

- ให้เด็กพิมพ์ภาพด้วยส่วนต่าง ๆ ของช่วงแขน
- ให้เด็กพิมพ์ภาพด้วยวัสดุต่าง ๆ
- ให้เด็กพิมพ์ภาพจากแม่พิมพ์ที่ครูทำ
- ให้เด็กพิมพ์ภาพด้วยตรายางแล้วระบายสี
- ให้เด็กใช้กระดาษวางซ้อนวัสดุที่มีลายนูน แล้วใช้ดินสอดำ หรือดินสอสีดู

5. การปั้น

- ให้เด็กเล่นดินน้ำมัน ดินเหนียวหรือแป้ง
- ให้ปั้นรูปทรงต่าง ๆ แล้วนำมาต่อกัน
- ให้ปั้นตามเรื่องราวหรือนิทานที่ครูเล่าหรือเด็กแต่งเอง
- ให้เด็กปั้นแป้งทำขนมง่าย ๆ เช่น ขนมบัวลอย ขนมกรอบเค็ม ฯลฯ
- ให้ปั้นตามใจชอบเป็นรูปสัตว์ คน หรือสิ่งของเครื่องใช้
- ให้เล่นก่อสร้าง

6. การพับ ฉีก ตัด ปะ

- ให้อีกหรือตัดกระดาษตามคำสั่งครู
- ให้อีกตัดหรือฉีกกระดาษและปะส่งบนกระดาษอีกแผ่นหนึ่ง อาจจัดทำเป็นเรื่องราวต่าง ๆ แล้วนำรูปทรงต่าง ๆ มาประดิษฐ์เป็นรูปสัตว์ ดอกไม้ และอื่น ๆ ตามใจชอบ
- ให้อีกพับผ้าเช็ดหน้า ใบตอง ใบมะพร้าว ฯลฯ ตามใจชอบหรือตามแบบอย่าง

7. การประดิษฐ์

- ให้อีกประดิษฐ์ภาพและเครื่องห้อยแขวนจากวัสดุต่าง ๆ
- ให้อีกประดิษฐ์ของเล่นและของใช้ต่าง ๆ จากเศษวัสดุ
- ให้อีกร้อยดอกไม้ ลูกปัด หรือวัสดุต่าง ๆ ก้านรูป ก้านมะพร้าว ลวด เชือก หรือด้าย
- ให้อีกเย็บหรือร้อยตามรอยปรุของรูปภาพ ผ้าเนื้อหยาบหรือกระสอบ ด้วยเข็มใหญ่ ๆ ปลายทู่ ๆ
- ให้อีกใช้กระดาษ ใบตอง ใบมะพร้าว สานหรือประดิษฐ์ของเล่น

สรุปได้ว่า การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเป็นกิจกรรมที่สำคัญที่สุดในกระบวนการใช้แนวการจัดประสบการณ์เพราะเป็นกิจกรรมที่ครูผู้สอนจัดให้ผู้เรียน โดยยึดนักเรียนเป็นหลักเพื่อให้สอดคล้องกับพัฒนาการของเด็ก โดยเรียนรู้กิจกรรมและวิธีสอนด้วยหลายรูปแบบอาศัยสื่อการเรียนการสอนหลายอย่างประกอบ เพื่อช่วยพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งกิจกรรมศิลปะเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ ความคิดริเริ่ม จินตนาการ เปิดโอกาสให้เด็กได้เลือกทำกิจกรรมตามความสนใจและความสามารถ ดัง วิรัตน์ พิชญ์ไพบุลย์ (2520) กล่าวถึง กิจกรรมศิลปะว่า เป็นวิชาที่ช่วยส่งเสริมให้เด็กได้พัฒนาในด้านต่าง ๆ โดยแสดงออกในรูปกิจกรรมมีโอกาสดำเนินสร้างสรรค์แก้ปัญหา และสัมผัสกับสภาพความเป็นจริง เพื่อเด็กจะได้มีประสบการณ์ในด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ความแคล่วคล่องในการใช้ส่วนต่าง ๆ ของร่างกายให้สัมพันธ์กับ ความคิดและการแสดงออก ฉะนั้นการจัดการเรียนการสอนกิจกรรมศิลปะจึงมีความหมายต่อการศึกษามาก ประสบการณ์ศิลปะ ก่อให้เกิดพัฒนาการส่วนบุคคลในหลายด้าน

สร้างความเชื่อมั่นในตนเอง พัฒนาทักษะทางสังคม เข้าถึงความเป็นมนุษย์กลุ่มกลางจิตใจให้
กลมกลืนกับวัฒนธรรมและคุณค่าทางสังคม

พัฒนาการทางศิลปะของเด็กระดับอนุบาล

โรเวนเฟลด์ (วีรุณ ตั้งเจริญ, 2526 : อ้างอิงมาจาก Lowenfeld, 1976)
ได้กล่าวถึงขั้นพัฒนาการทางศิลปะของเด็กไว้ดังนี้

ระดับอายุ 0-2 ขวบ

ศิลปะของเด็กเริ่มเมื่อประสาทสัมผัสของเด็กสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมและเด็กตอบสนอง
ต่อประสบการณ์ทางด้านประสาทสัมผัส เช่น การรู้สึกจากการสัมผัส การเห็น ได้ยิน การลิ้มรส
และการฟัง ซึ่งเป็นฐานสำคัญสำหรับการผลิตงานศิลปะ

ระดับอายุ 2-4 ขวบ

ขั้นขีดเขียนเด็กวัยนี้เริ่มแสดงจินตนาการให้เห็นได้ โดยเริ่มจากการขีดเขียนโดยขาด
การควบคุมและชื่นชมกับการเคลื่อนไหวที่สับสน ต่อมาเด็กเริ่มรู้จักควบคุมมือให้เคลื่อนไหวช้า ๆ
กันได้ เป็นการเพิ่มความสัมพันธ์ระหว่างมือกับตา จากนั้นจะเริ่มกำหนดชื่อรูปทรงต่าง ๆ ที่
สร้างขึ้นเปลี่ยนความพึงพอใจในการเคลื่อนไหวมาสู่ความพอใจในการคิดจินตนาการ เด็กจะ
เริ่มมองเห็นความสัมพันธ์ระหว่างภาพเขียน กับ โลกภายนอกและตระหนักว่าวัตถุที่มองเห็น
สามารถนำมาสร้างเป็นภาพได้

ระดับอายุ 4-7 ขวบ

ขั้นเริ่มสัญลักษณ์ เด็กจะถือตัวเองเป็นศูนย์กลางของสิ่งต่าง ๆ สัญลักษณ์ที่แสดงให้
เห็นในภาพเขียนขึ้นอยู่กับความรู้ของตนเอง เด็กเขียนภาพตามที่เขารู้ ไม่ว่าตามที่เขามอง
เห็นเท่านั้น รูปทรงที่โปร่งใสหรือมีลักษณะเหมือนภาพเอกซ์เรย์ ชี้ให้เห็นว่าเด็กรับรู้และคิด
อย่างไรภาพเขียนมิใช่เพียงการมองเห็นได้มุมใดมุมหนึ่งเท่านั้น ยังแสดงถึงความสนใจต่อ
ความสัมพันธ์ของสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะการวาดฐานของวัตถุบนพื้นภาพ เด็กเริ่มสนใจกับเส้น
และรูปร่างเรขาคณิตมากขึ้น

ประโยชน์ในการจัดกิจกรรมศิลปะ

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2531) ได้สรุปถึงประโยชน์ของกิจกรรมศิลปะ ดังนี้

1. เด็กได้แสดงออกอย่างอิสระ ส่งเสริมอิสรภาพในการทำงาน ครูควรวางวัสดุอุปกรณ์ไว้ในที่ที่เด็กจะหยิบมาใช้ได้ และมีโอกาสเลือกหยิบใช้ได้ตามความพอใจ ในขณะเดียวกันเด็กก็จะสามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็นของตนกับเพื่อน ๆ ได้

2. เด็กมีสุนทรียภาพต่อสิ่งแวดล้อม เด็กรู้จักชื่นชมและมีทัศนคติที่ดีต่อสิ่งต่าง ๆ เป็นสิ่งที่ควรได้รับการพัฒนา ซึ่งผู้ใหญ่ควรทำตัวอย่างโดยการยอมรับ และชื่นชมในผลงานของเด็กโดยฝึกให้เด็กเห็นว่าทุก ๆ อย่างมีความหมายสำหรับตัวเขา ส่งเสริมให้รู้จักสังเกต เห็นสิ่งที่ผิดแปลกในสิ่งธรรมดาสามัญ ให้ได้ยินในสิ่งที่ไม่เคยได้ยิน และฝึกให้เขาสนใจในสิ่งต่าง ๆ รอบ ๆ ด้าน

3. เด็กเกิดความพอใจและสนุกสนาน ในขณะที่เด็กทำกิจกรรมศิลปะต่าง ๆ เด็กควรทำตามความพอใจและมีความสุขสนุกสนาน การพูดคุยและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเพื่อนเป็นโอกาสที่เด็กจะแสดงออกซึ่งความคิดของเขาและเป็นการพัฒนาภาษาไปด้วย การเปิดโอกาสให้เด็กแสดงความสามารถทางสร้างสรรค์จะช่วยให้เด็กตระหนักถึงคุณค่าของความเป็นมนุษย์ช่วยส่งเสริมให้เขามีกำลังใจ เข้าใจตนเองว่ามีความคิดที่ดี และมีความสามารถหลายอย่าง

องค์ประกอบที่จะช่วยให้เด็กเกิดความพอใจ สนุกสนานในขณะที่ทำกิจกรรมคือ เวลา และสถานที่ เด็กต้องการเวลาทำงานมากพอที่เขาจะทำได้ เสร็จตามความพอใจและเด็กต้องการเนื้อที่กว้างขวางพอที่จะทำสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างสนุกสนาน

4. กิจกรรมศิลปะ ช่วยลดความตึงเครียดทางอารมณ์ การทำงานสร้างสรรค์เป็นการผ่อนคลายอารมณ์ ลดความกดดัน ความคับข้องใจ ความก้าวร้าวลง ซึ่งกิจกรรมศิลปะจะช่วยให้เด็กแสดงออกและผ่อนคลายอารมณ์อย่างดีที่สุด

5. กิจกรรมศิลปะช่วยสร้างนิสัยการทำงานที่ดี ในขณะที่เด็กทำงานต่าง ๆ ครูควรสอนระเบียบและนัยในการทำงานควบคู่ไปด้วย เช่น เก็บของเป็นที่ ล้างมือ เมื่อทำงานเสร็จแล้ว

6. กิจกรรมศิลปะช่วยพัฒนากล้ามเนื้อ จากการตัดกระดาษประดิษฐ์ภาพวาด

ด้วยนิ้วมือ สี ฯลฯ การต่อภาพตัดต่อ จากกระดานตะปู กิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้จะส่งเสริมให้เด็กแสดงความคิดสร้างสรรค์และพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างมือและสายตาควบคู่กันไปด้วย

7. กิจกรรมศิลปะช่วยให้เด็กรู้จักสำรวจ ค้นคว้า ทดลอง เด็กจะชอบทำกิจกรรมและใช้วัสดุต่าง ๆ ซ้ำ ๆ กัน เพื่อสร้างสิ่งต่าง ๆ ซึ่งเป็นโอกาสที่จะใช้ความคิดริเริ่มและจินตนาการของเขา ค้นคว้า สำรวจ ผูกพัน และสร้างสิ่งใหม่ ๆ ขึ้นจากการใช้วัสดุซ้ำ ๆ กัน ดังนั้นครูจึงควรจัดหาวัสดุต่าง ๆ ไว้ให้เด็กมีโอกาสดำเนินการทดลองของตน เช่น กล้องยาสีฟัน เปลือกไข่ และเศษวัสดุเหลือใช้อื่น ๆ

วัสดุอุปกรณ์

ตามปกติเด็กจะเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ จากรอบตัว เมื่อได้เห็น จับต้อง สังเกต เข้าใจ ก็จะเลียนแบบและสามารถจะกระทำสิ่งใดก็ได้ถ้าเด็กพอใจและสนใจ การจะทำได้ดีหรือไม่ขึ้นอยู่กับความเจริญเติบโตของเด็ก และความชำนาญอันเกิดจากการฝึกฝนและกระทำบ่อย ๆ ดังนั้นเครื่องมือทุกชนิดที่สามารถช่วยให้เด็กพัฒนาการทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา เช่น คน พืช สัตว์ วัสดุสิ่งของต่าง ๆ จึงเป็นสื่อการเรียนการสอนสำหรับเด็กระดับอนุบาลได้ทั้งสิ้น และถือเป็นอาหารใจ อาหารสมองที่จำเป็นอย่างยิ่งที่เด็กต้องได้รับ

ราชินี ทองสวัสดิ์ (2528) ได้แบ่งสื่อการเรียนระดับอนุบาลเป็น 3 ประเภท

1. สื่อสำหรับเตรียมการสอนของครู เป็นการเพิ่มพูนความรู้ความเข้าใจหลักสูตร วิธีสอน กิจกรรมและความเข้าใจในตัวเด็ก ได้แก่คู่มือครู หนังสือ เทป ภาพยนตร์ ที่อาจจัดหาซื้อได้ เช่น เทป (แถบเสียง) เทปวีดิโอหรือภาพทัศน และบางอย่างอาจผลิตได้เอง เช่น การจัดทำคู่มือที่รวบรวมเนื้อหาสำหรับครูใช้ประกอบการสอนต่อไป

2. สื่อสำหรับประกอบบทเรียน เป็นสื่อในการสอนเด็กระดับอนุบาลเราให้เด็กสนใจในสิ่งที่ครูสอนจึงทำให้บทเรียนมีชีวิตชีวน่าสนใจยิ่งขึ้น แบ่งเป็นสื่อที่ได้จากการจัดหา เช่นสิ่งที่มีตามธรรมชาติมี พืช สัตว์ ไม้ เหล็ก ดิน และทราย เป็นต้น สื่อที่ได้มาโดยการประดิษฐ์ อาจเป็นหุ่นประเภทต่าง ๆ เช่นตุ๊กตาผ้า ตุ๊กตาพลาสติก หุ่นถุงกระดาษ และเกมการศึกษา เป็นต้น

3. สื่อสำหรับจัดสภาพแวดล้อมให้เด็ก ที่เล่นที่จัดให้กับเด็กหากจัดเหมาะสมเด็กจะ
ได้ทั้งความสุขสนุกสนานและมีการพัฒนาในทุก ๆ ด้านด้วย

พิพจน์ นพมาศ วรเวช (2524) กล่าวถึงคุณสมบัติของสื่อหรือเครื่องเล่นที่ดีว่ามี
ลักษณะดังต่อไปนี้

1. ควรให้ผู้เล่นมีโอกาสใช้ประสาทสัมผัสต่าง ๆ ได้เต็มที่ เป็นการพัฒนาประสาท
ความรู้ของผู้เล่นให้เหมาะสมกับวัย
2. ควรให้เด็กได้ฝึกการเคลื่อนไหวของส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย จากปฏิริยา
ระดับหยาบ ๆ จนถึงการเคลื่อนไหวที่ละเอียดเพิ่มขึ้นตามวัย เช่น ต่อแท่งไม้ ลากจูงเข็นรถ
เล่นกีฬาและเล่นเครื่องดนตรี เป็นต้น
3. ควรจัดเครื่องเล่นให้ถูกประเภทเพื่อเหมาะสมกับวัย ความสามารถ และความ
สนใจของผู้เล่นให้มาก ไม่ยากหรือง่ายเกินไป เพื่อป้องกันความเบื่อหน่ายและอุบัติเหตุ
4. ควรเป็นเครื่องเล่นที่กระตุ้นให้เด็กเกิดจินตนาการสร้างสรรค์ เกิดความ
สามัคคี ประสพการณ์ด้านมนุษยสัมพันธ์ตั้งแต่เยาว์วัย ส่วนใหญ่เป็นเครื่องเล่นที่ต้องเล่นเป็นกลุ่ม
5. เครื่องเล่นควรเป็นวัสดุที่ปราศจากพิษภัย ไม่แตกหักและทำอันตรายบาดเจ็บแก่
ผู้เล่น
6. ควรใช้เครื่องเล่นที่แพร่หลายที่เด็ก ๆ นิยมเล่นกันทั่ว ๆ ไปผลิตได้ภายใน
ประเทศ ราคาถูก คงทนและทำความสะอาดง่าย

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (2531) ได้บ่งบอกลักษณะของสื่อที่ดีไว้ดัง
ต่อไปนี้

1. ส่งเสริมพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์
2. มีขนาดเหมาะสมกับวัยและพัฒนาการของเด็ก
3. เป็นของจริง แต่ในกรณีที่หาไม่ได้หรือต้องทำขึ้น ก็ควรทำจากวัสดุที่ไม่เป็น
อันตรายต่อเด็ก เช่น อาจทำจากไม้ พลาสติก กระดาษ ฯลฯ
4. มีความมั่นคงแข็งแรง และทนทาน

5. ได้รับความสนใจ อยากรู้ อยากเห็น และส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
6. มีการทดลองใช้และปรับปรุงแก้ไข

งานวิจัยที่เกี่ยวกับวัสดุอุปกรณ์

ทองใบ สายพรหมา (2513) ได้ศึกษาปัญหาเกี่ยวกับวัสดุอุปกรณ์ในโรงเรียนชาวเขาของกองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนเขต 5 ปรากฏว่า ขาดแคลนงบประมาณอาคารเรียนไม่อำนวยความสะดวกที่จะใช้และเก็บรักษาอุปกรณ์การสอน ขาดเครื่องมือและวัสดุสิ้นเปลืองในการผลิตอุปกรณ์ ตัวครูไม่มีความรู้ความชำนาญในการใช้วัสดุอุปกรณ์การสอนและยังไม่สามารถผลิตใช้เองได้ ดังนั้นครูจึงมีความต้องการให้ผู้บริหารของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้สนับสนุนและให้ครูมีความรู้ในการผลิตและการใช้วัสดุอุปกรณ์การสอน ช่วยจัดหาวัสดุอุปกรณ์สำเร็จรูปจัดหาวัสดุสิ้นเปลืองและเครื่องมือสำหรับผลิตอุปกรณ์การสอนขึ้นใช้ตามความต้องการ เพื่อจะได้ช่วยทำให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น อนึ่งในการเรียนการสอนชาวเขาซึ่งพูดภาษาไทยไม่ได้นั้น ครูยืนยันว่าวัสดุอุปกรณ์มีส่วนช่วยการสอนเป็นอย่างมาก ทำให้ผู้เรียนได้ประสบการณ์และได้เรียนรู้ได้เห็น ได้รับความสนใจให้อยากเรียน และเรียนได้สนุกสนานโดยเฉพาะอย่างยิ่งอุปกรณ์การเรียนวิชาภาษาไทย สังคมศึกษาวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ ซึ่งต้องการมาก เพื่อช่วยทำให้การเรียนเกิดสัมฤทธิ์ผลยิ่งขึ้น

นวลตา สุวรรณรัชติ (2522) ได้ศึกษาเรื่องการสร้างบทฝึกแบบโปรแกรมเพื่อพัฒนาความพร้อมด้วยภาษาสำหรับเด็กเริ่มเรียน ผลการวิจัยพบว่า บทฝึกแบบโปรแกรมที่สร้างขึ้นมีประสิทธิภาพเป็นร้อยละ 91.71/20.23 และสามารถทำให้นักเรียนเพิ่มพูนความพร้อมด้านภาษาได้

เยาวรัตน์ จินดากุล (2523) ได้สร้างคู่มือกิจกรรมการสอนเด็กปฐมวัยและนำไปทดลองใช้ พบว่า กิจกรรม 5 ชุด เกี่ยวกับการรับรู้ความหมายรูปภาพกับคำศัพท์ การจำแนกการรับรู้เกี่ยวกับรูปทรง การหาสิ่งที่ผิดจากความเป็นจริง การจัดประเภทสิ่งของและการจัดลำดับเหตุการณ์ช่วยทำให้เด็กมีความก้าวหน้าทางการเรียนดีขึ้น

ยุพา วัฒนะนิพัทธ์ (2524) ได้สร้างชุดการสอนความพร้อมทางสติปัญญาสำหรับเด็กปฐมวัย เรื่องการฝึกความคิดเชิงสร้างสรรค์ ผลการวิจัยพบว่า การฝึกความพร้อมทางสติปัญญาด้วยชุดการสอนที่มีประสิทธิภาพนั้นจะช่วยพัฒนาความพร้อมทางสติปัญญาของเด็กปฐมวัยให้สูงขึ้น

เลขา ปิยะอัจฉริยะ (2524) ได้ทำการวิจัยเรื่องผลของประสบการณ์การเล่นที่มีต่อการแก้ปัญหาของเด็กปฐมวัยพบว่า เด็กมีพัฒนาการสูงขึ้นในด้านการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เมื่อได้รับประสบการณ์การเล่นที่จัดไว้

บาเพ็ญ รัตนะประคู้ (2525) ได้ศึกษาสถานภาพทางจิตทัศน์บุคลิกภาพของโรงเรียนชายและโรงเรียนประชาชนไกลคมนาคม สังกัดกองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดนในประเทศไทย พบว่า จิตทัศน์บุคลิกภาพมีความจำเป็นมาก ควรได้มีการจัดงบประมาณสนับสนุนให้เพียงพอกับการใช้ของครู ให้ครูมีโอกาสเรียนรู้และได้รับประสบการณ์ทางด้านจิตทัศน์ศึกษา

รัตนา เพทายบรรลือ (2527) ได้ศึกษาผลการเสริมแรงโดยใช้การ์ตูนจากแถบบันทึกภาพต่อช่วงความสนใจในการทำงานของเด็กอนุบาล พบว่า ใช้การ์ตูนต่อ ช่วงความสนใจในการทำงานเด็กได้จริง

สมจิตร เอื้ออรุณ (2528) ได้ทดลองสอนนิสัยทางสังคมด้วยสื่อที่เน้นศิลปะวัฒนธรรมไทย เพื่อสร้างเสริมเจตคติต่อวัฒนธรรมไทยแก่เด็กก่อนวัยเรียน พบว่า เด็กมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนนิสัยทางสังคมสูง และมีเจตคติในทางบวกต่อวัฒนธรรมไทยสูงกว่าเด็กในกลุ่มควบคุม

ชาอุดมรงค์ พรุ่งรุ่งโรจน์ (2529) ได้ศึกษาผล ของการเล่นของเล่นที่มีต่อความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัย พบว่า เด็กที่เล่นไม้บล็อกมีพัฒนาการทางความคิดสร้างสรรค์ด้านความคิดริเริ่ม ความคิดละเอียดลออ ดีกว่ากลุ่มควบคุม และกลุ่มที่เล่นสามเหลี่ยมในพื้น มีความคิดคล่องตัวสูงกว่ากลุ่มควบคุม

วัสดุอุปกรณ์เป็นสิ่งสำคัญในการจัดกิจกรรมศิลปะมาก เนื่องจากกิจกรรมศิลปะต้องใช้วัสดุอุปกรณ์มาช่วยในการสอน ซึ่งทำให้ผู้เรียนเข้าใจและมีประสิทธิภาพมากขึ้นโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้เรียนในระดับอนุบาลเป็นเด็กที่ยังมีอายุน้อย ควรจะได้เรียนจากรูปธรรม ได้รับรู้ด้วยประสาทสัมผัสต่าง ๆ ได้เต็มที่ เพื่อฝึกความพร้อมทางร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา รู้จักการแก้ปัญหาโดยการหาวัสดุอุปกรณ์อื่นมาทดแทนได้ เป็นการช่วยบรรยากาศในชั้นเรียน โดยรู้จักเลือกวัสดุอุปกรณ์มาใช้ให้เหมาะสมกับวัยของเด็ก ลักษณะกิจกรรม วิธีการใช้การเก็บรักษา เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อกิจกรรมศิลปะมากที่สุด ดังเช่น พนม อินวกุล (2528) กล่าวว่า ทุกสิ่งทุกอย่างมาใช้เป็นสื่อกลางในการเรียนการสอน เพื่อช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งอาจจะเป็นบุคคล เหตุการณ์ วัสดุอุปกรณ์ ตลอดจนกิจกรรมและวิธีการต่าง ๆ

สถานที่

สถานที่ตั้ง โรงเรียนควรตั้งใกล้ชุมชน ไปมาสะดวกและอากาศดี (เบญจา แสงมลิ, 2526) รวมทั้งควรปลอดภัยและอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดีงามด้วย (กระทรวงศึกษาธิการ, 2526)

บริเวณโรงเรียน ควรมีเนื้อที่ไม่น้อยกว่า 150 ตารางวาสำหรับโรงเรียนอนุบาลขนาดเล็ก และเพิ่มเนื้อที่ตามจำนวนนักเรียน มีพื้นที่เรียบเป็นสนาม มีร่มไม้ใหญ่ ถ้ามีบ่อน้ำหรือสระน้ำอยู่ภายในบริเวณจะต้องทำรั้วล้อมมาห้ปลอดภัยรอบโรงเรียนควรปลูกไม้ดอกไม้ใบให้ร่มรื่นสวยงาม (เบญจา แสงมลิ, 2526)

อาคาร โรงเรียนอนุบาลควรสร้างเป็นอาคารชั้นเดียว ถ้าใช้อาคารสองชั้นควรให้ชั้นบนโศสูงประมาณ 15 เซนติเมตร อาคารควรมีระเบียบกว้าง ซึ่งเป็นประโยชน์มากในด้านใช้สอยและเหมาะสมกับประเทศร้อน สำหรับการออกแบบพื้นที่ใช้สอยภายในอาคาร ผู้ออกแบบควรเข้าใจถึงจุดมุ่งหมายการศึกษา พฤติกรรมเด็ก กิจกรรมที่เด็กชอบทำ ปรัชญาการศึกษาหรือแนวปฏิบัติของสถานศึกษานั้น ๆ ด้วย โรงเรียนอนุบาลจึงควรมีลักษณะคาบเกี่ยวระหว่างบ้านกับโรงเรียนและควรมีลักษณะเป็นบ้านมากกว่าโรงเรียน (บุญชู สนั่นเสียง, 2528)

เบญจา แสงมลิ (2530)

ได้เสนอแนวการจัดสภาพแวดล้อมบริเวณ

โรงเรียนว่า ควรมีการจัดดังต่อไปนี้

1. สนามหญ้าตัดทำให้เรียบและกวาดอยู่เสมอเพื่อป้องกันสิ่งที่เป็นอันตรายต่อเด็ก
2. ต้นไม้ ไม้ดอก ไม้ประดับ มีประโยชน์มาก โดยเฉพาะต้นไม้ที่ให้ร่มเงาให้เด็กนั่งเล่นหรือครูอาจจะใช้เป็นี่เล่านิทานก็ได้ และไม้ดอก ไม้ประดับควรปลูกเพื่อตกแต่งบริเวณโรงเรียนให้สวย มองดูแล้วสดชื่นแจ่มใส เด็กจะได้ดูความเติบโตของต้นไม้และรักธรรมชาติ
3. เครื่องเล่นสนาม มีเพื่อให้เด็กเล่นเป็นสัดส่วนในสนาม เครื่องเล่นแต่ละอย่างต้องตั้งให้ห่างกันพอสมควร และควรตั้งบนสนามหญ้าหรือที่นุ่มเพื่อป้องกันอันตรายในเวลาเล่น
4. บ่อทราย มีประโยชน์มากในการเล่น ช่วยส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ของเด็ก เป็นความรู้พื้นฐานด้านคณิตศาสตร์ และควรมีอุปกรณ์การเล่นในบ่อทราย เช่น ถังเล็ก ๆ กระบอง ผาเบียร์และกะลา เป็นต้น
5. ที่เล่นน้ำ ควรอยู่นอกห้องเรียน ริมสนามหญ้าและมีอุปกรณ์ด้วยก็จะได้ เช่น ขวด

ขนาดต่าง ๆ ถ้วยขนาดต่าง ๆ ของที่ลอยได้ เช่น เรือ เบ็ด กาบมะพร้าว เป็นต้น การเล่น
น้ำนี้จัดเป็นรากฐานทางด้านคณิตศาสตร์และธรรมชาติศึกษา

6. กรงสัตว์ ถ้าโรงเรียนทำได้อาจจะดี สัตว์เลี้ยงควรเป็นสัตว์ธรรมดา เช่น นก
ไก่ เป็ด และกระต่าย เพื่อให้เด็กได้มีโอกาสดูและให้อาหารสัตว์ เป็นการส่งเสริมด้าน
ธรรมชาติศึกษาและความเมตตากรุณา

7. การทำสวน เป็นสิ่งสำคัญมาก ซึ่งโรงเรียนควรจัดเพื่อส่งเสริมให้เด็กรักต้นไม้
เช่น การปลูกพืชง่าย ๆ ได้แก่ ต้นหอม ผักชี ผักบุ้ง และถั่วงอก เป็นต้น หรือปลูกดอกไม้ที่บ้าน
เช่น ดอกบานไม่รู้รุ่ย ดอกดาวเรือง และดอกแพงพวย เป็นต้น

ราศี ทองสวัสดิ์ และคณะ (2528) ได้กล่าวถึงความสำคัญของห้องเรียนว่าการจัด
ห้องเรียนมีความสำคัญต่อเด็กมาก ผู้มีความรู้ความเข้าใจดีเรื่องการจัดการศึกษาระดับอนุบาล
นั้น เพียงแต่เห็นห้องก็พอจะบอกได้ว่ามีแนวการจัดการศึกษาระดับนี้อย่างไร มุ่งที่จะเตรียม
ความพร้อมให้เด็กหรือมุ่งที่จะสอนอ่านเขียนให้แก่เด็ก

เบญจา แสงมลิ (2530) ได้กล่าวถึงข้อควรคำนึงในการจัดห้องเรียนเด็กดังต่อไปนี้

1. ขนาดของห้องพอเหมาะกับจำนวนเด็ก ตามปกติในห้องเรียนที่ใช้นับปัจจุบันนี้
ควรบรรจุเด็กจำนวนไม่เกิน 30 คน
2. อากาศถ่ายเทได้ ห้องเรียนควรมีหน้าต่างด้านหนึ่งเปิดได้ตลอด และมีประตู 2
ประตู เพื่อให้อากาศถ่ายเทและสะดวกในการเข้าออกของเด็กด้วย
3. แสงสว่างพอเพียง ถ้าหน้าต่างมีมากแสงสว่างก็พอเพียง ถ้าหน้าต่างน้อยหรือ
ห้องมืด อาจจะต้องให้เด็กออกมาเรียนที่ระเบียงหน้าห้องในโรงอภิศึกษากิจกรรมศิลปะ
4. สีของห้องเรียนควรเป็นสีอ่อนเย็นตา ถ้าผนังห้องเรียนไม่ได้ทาสี เป็นผนังคอน
กรีตเก่าให้เลือกภาพสีสด ๆ ติดไว้ เช่น ภาพวิว ภาพดอกไม้และภาพผลไม้ ติดเป็นระยะพอ
งามไม่สูงเกิน 150 ซม.
5. มีมุมประสบการณ์ อาจจะเป็นมุมซึ่งเด็กเข้าไปเลือกเล่นได้ เช่น มุมตุ๊กตาหรือ
มุมศิลปะ
6. มีสื่อตามหน่วยสอนต่าง ๆ ถ้าเป็นไปได้ในสัปดาห์นั้น ๆ สอนเรื่องอะไรควรจะ
จัดสื่อไว้สักมุมหนึ่ง หรือมีฉนั้นจัดสื่อการสอนให้เด็กเห็น เช่น เป็นภาพหรือจัดกะบะทรายเพื่อ
ทำให้เด็กจำเรื่องราวนั้น ๆ ได้

7. โต๊ะเก้าอี้ของครู ควรอยู่หน้าชั้นและมีแจกันดอกไม้

8. โต๊ะเก้าอี้ของนักเรียนต้องไม่สูงเกินไป ตามปกติในชั้นเด็กเล็กนี้โต๊ะจะใช้เฉพาะทำกิจกรรมศิลปะและรับประทานอาหารเท่านั้น ส่วนมากเด็กจะใช้แต่เก้าอี้ จึงควรจัดเป็นรูปครึ่งวงกลม เกือกม้าหรือรูปอื่น ๆ ก็ได้ โรงเรียนใดไม่มีทั้งโต๊ะและเก้าอี้ก็ไม่เป็นไรขอให้พื้นที่ห้องสะอาด เพื่อให้เด็กได้นั่งเล่นหรือนอนเล่นก็ได้ เด็กจะรู้สึกในห้องเรียน คือ โลกของเขา

9. หลังชั้นเรียนใกล้ประตูควรวางถังพดกับมมห้อง มีชั้นวาง 1 ชั้น หรือ โต๊ะ 1 ตัวสำหรับวางปืนรดหรืออับาสอาหารของเด็กที่นำมารับประทาน มีหมอน้ำใบเล็ก ถาดใส่ถ้วยน้ำหรือแก้วน้ำสำหรับเด็กเป็นส่วนตัว เวลาหิวน้ำก็จะมาดื่มเอง ไม่ควรรำไปดื่มน้ำข้างนอกห้อง เพราะเด็กเล็ก ๆ ควรอยู่ในสายตาของครูไม่ว่าเขาจะทำอะไร

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสถานที่

วาสิ ประจุงสิงห์ (2523) ได้ศึกษารูปแบบของการจัดกิจกรรมการศึกษาที่จัดในโรงเรียนอนุบาล 3 ประเภทตามสังกัด คือ โรงเรียนอนุบาลและสถานรับเลี้ยงเด็กในสังกัดรัฐบาลและเอกชน มูลนิธิและสมาคมต่าง ๆ ผลการวิจัยพบว่า

1. ครูส่วนใหญ่ทั้ง 3 ประเภท มีความเห็นว่า สภาพโรงเรียนที่เป็นอยู่ในด้านนโยบายบุคลากร ตลอดจนการดูแลอยู่ในสภาพที่พอใช้ได้ แต่ควรมีการปรับปรุงบ้างในด้านอาคารสถานที่ และบริการต่าง ๆ

2. ผู้ปกครองส่วนใหญ่มีเกณฑ์ในการเลือกโรงเรียนให้เด็กดังนี้คือ เลือกโรงเรียนที่ใกล้บ้านหรือที่ทำงาน มีอาคารที่สะอาด สวยงาม ปลอดภัย มีห้องเป็นสัดส่วนเก็บค่าเล่าเรียนเป็นรายภาค และครูมีประสบการณ์เกี่ยวกับการศึกษาระดับอนุบาลมาแล้ว

มีนา สุวรรณภาส (2526) ได้นำเสนอรูปแบบการจัดสภาพห้องเรียนแบบครอบครัวในระดับปฐมวัย พบว่า เป็นรูปแบบที่เหมาะสมสำหรับประเทศไทย สามารถนำไปจัดได้ในโรงเรียนปฐมวัย และควรได้มีคำแนะนำเกี่ยวกับงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย เช่น สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน กรมการพัฒนาชุมชน สมาคมอนุบาลแห่งประเทศไทย เป็นต้น

สถานที่ในการจัดกิจกรรมศิลปะที่ตึ้นนั้น ต้องเลือกให้เหมาะสมกับลักษณะกิจกรรมศิลปะ เพราะขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลาย ๆ อย่าง เช่น บรรยากาศ อาคาร สถานที่ตั้ง บริเวณขนาดของสถานที่ แสงสว่าง อากาศ โต๊ะ เก้าอี้ ฉะนั้นควรจัดให้ถูกต้อง จึงจะเกิดประโยชน์ เช่นเดียวกับคำกล่าวของ ฌูร์ฌ์ สุธจิตต์ (2531) ว่า ในการจัดบรรยากาศในชั้นเรียนเป็นสิ่งสำคัญประการหนึ่ง เพราะถึงแม้จะมีสื่ออุปกรณ์ต่าง ๆ เกี่ยวกับการจัดกิจกรรม จะดีขนาดไหนถ้าสภาพห้องเรียนไม่ดีพอ ย่อมทำให้ผู้เรียนไม่มีสมาธิในการทำงาน

บุคลากร

ความประทับใจครั้งแรกเป็นเรื่องสำคัญต่อเด็กในการที่เด็กได้ออกจากบ้านเข้าสู่สิ่งแวดล้อมใหม่ที่โรงเรียน ครูสอนชั้นอนุบาลศึกษา จึงเป็นผู้มีบทบาทสำคัญยิ่ง ที่ช่วยให้เด็กเป็นสุขสนุกสนาน ปลอดภัย เป็นผู้สร้างบรรยากาศให้โรงเรียนสวยงามคล้ายบ้านของเด็ก ได้ใกล้ชิดเด็กมากที่สุดในช่วงแรกที่เด็กก้าวออกมาจากบ้าน นับเป็นบุคคลแรกที่วางรากฐานการศึกษาให้กับเด็กเด็กอยากมาโรงเรียนพบครู พบเพื่อนหรือมีความพร้อมในการเรียนรู้หรือไม่เพียงใดย่อมขึ้นอยู่กับการปฏิบัติของครูผู้สอนในระดับนี้

บทบาทของครูผู้สอนชั้นอนุบาลศึกษา

ครูผู้สอนเด็กระดับอนุบาลเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการวางรากฐานและพัฒนาชีวิตทั้งชีวิตให้แก่เด็ก เพราะจะเป็นผู้ช่วยเด็กในวัยที่พัฒนาทุกด้านอย่างรวดเร็ว ให้ได้รับการพัฒนาอย่างเต็มความสามารถ ซึ่งจะ เป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาในขั้นต่อไป หรือเป็นผู้ที่ทำให้พัฒนาการของเด็กล่าช้า ชะงักงัน และอาจนำไปสู่ความล้มเหลวในวัยต่อมาได้ จึงมีผู้กล่าวว่า "ครูระดับอนุบาลศึกษาเป็นผู้มีคุณอนันต์ มีโทษมหันต์" (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน, 2532)

ครูผู้สอนระดับอนุบาลศึกษาควรมีบทบาทหน้าที่ในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กให้สอดคล้องกับธรรมชาติและการเรียนรู้ของเด็กวัยนี้ดังต่อไปนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน, 2531)

1. การช่วยเสริมสร้างคุณลักษณะที่ดีแก่เด็กโดย

1.1 ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีในเรื่องการยิ้มแย้มแจ่มใส ความสุภาพอ่อนโยน มีความสะอาด เป็นระเบียบ มีความเมตตา มีความมั่นคงในอารมณ์และมีความกระฉับกระเฉงคล่องตัว

1.2 ฝึกฝนความเป็นประชาธิปไตยแก่เด็ก โดยใช้หลักการให้ความสนใจและการยอมรับ คือ ส่งเสริมให้มีความสนใจ รับฟังความรู้สึกนึกคิดของเด็ก ตอบคำถามและกระตุ้นให้เด็กค้นหาคำตอบ ให้ความสนใจเด็กอย่างเสมอภาคและยุติธรรม แบ่งปันสิ่งต่าง ๆ แก่เด็กอย่างทั่วถึง ฝึกความรับผิดชอบ ส่งเสริมโดยวิธีการชักชวนให้ปฏิบัติตามข้อตกลงที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมมอบหมายให้รับผิดชอบ ให้เด็กรู้ขอบเขตว่าสิ่งใดทำได้ หมุนเวียนให้เด็กมีโอกาสร่วมเป็นผู้นำและผู้ตาม ให้เด็กทำสิ่งต่าง ๆ โดยไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น ให้ความเป็นอิสระเพื่อส่งเสริมบุคลิกภาพแบบประชาธิปไตย ปล่อยให้เด็กมีโอกาสคิดและตัดสินใจให้โอกาสเด็กทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเอง กระตุ้นให้เด็กทำสิ่งแปลก ๆ ใหม่ ๆ และให้เล่นและทำสิ่งต่าง ๆ ร่วมกับเพื่อน

2. การช่วยเตรียมความพร้อมให้เด็กควรคำนึงถึงหลักธรรมชาติของเด็กมากกว่าการเน้นด้านอ่านเขียน ควรให้เด็กมีประสบการณ์อย่างเหมาะสม มีการเรียนรู้อย่างถูกหลักในบรรยากาศที่ผ่อนคลายไม่เคร่งเครียดโดยคำนึงถึงจิตใจของเด็กเป็นสำคัญ

3. การทำงานด้วยความมั่นใจ ครูต้องมีหลักยึดเพื่อช่วยให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ด้วยความมั่นใจดังนี้ คือ รู้และเข้าใจหลักและวิธีการเตรียมความพร้อม ลงมือปฏิบัติตามขั้นตอนของแผนจัดประสบการณ์อย่างถูกต้อง ประมวลความรู้ความเข้าใจในหลักการและประสบการณ์การจัดการศึกษาระดับอนุบาล พัฒนาเองเพื่อเพิ่มพูนประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ตนเองอยู่เสมอ และมีความภูมิใจในการเป็นครูผู้สอนเด็กระดับอนุบาลที่เป็นผู้วางรากฐานพัฒนาการด้านต่าง ๆ ให้แก่เด็ก

บุญเยี่ยม จิตรดอน (2531) กล่าวถึงบทบาทต่อตนเองในการปฏิบัติงานของครูผู้สอนชั้นเด็กระดับอนุบาลให้มีประสิทธิภาพ ซึ่งมีแนวทางปฏิบัติดังต่อไปนี้คือ เตรียมตัวให้พร้อมที่จะปฏิบัติหน้าที่ เตรียมสร้างบรรยากาศที่ดี เตรียมจัดการเรียนการสอนให้น่าสนใจ ศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม และประเมินตนเอง นอกจากนั้นยังนำความเห็นของคณาจารย์ เภยจา แสงมณี ที่

ไว้ไว้ เกี่ยวกับการเตรียมตนเองให้เป็นครูผู้สอนชั้นอนุบาลศึกษาที่ดีให้เป็น 9 นัก คือ นักรัก
 นักเล่น นักร้อง นักรำ นักเล่า นักคิด นักทำ นักฝัน และนักแต่ง ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. นักรัก รักเด็กและในเวลาเดียวกันก็ต้องรู้จักทำตัวให้เด็กรัก จะต้องรักเด็ก
 จริง ๆ และสนุกสนานร่วมกับเด็ก ช่วยให้เด็กได้รับความอบอุ่นใจ ให้ความสำคัญในการทำงาน
 และปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ให้เกิดความสนใจงานเพิ่มมากขึ้น

2. นักเล่น เป็นคนยิ้มง่าย หัวเราะง่าย ร่วมตื่นเต้น ร่วมเล่นกับเด็ก ๆ ไม่ทำตัว
 เคร่งเครียดงานมาก ยุ่งเหยิงตลอดเวลา เด็กจะมีรสชาติในการเล่นอย่างสนุกสนานถ้าครู
 ร่วมเล่นด้วย เป็นโอกาสที่จะศึกษานิสัยใจคอและบทบาทของเด็กไปด้วย

3. นักร้อง ร้องเพลงง่าย ๆ ได้ มีอารมณ์ร่วมขณะร้องเพลงกับเด็ก ครูผู้สอนชั้น
 อนุบาลศึกษาควรร้องเพลง เป็นเพื่อจะได้แนะนำเด็กร้องเพลงประกอบกิจกรรมการเรียนการสอน
 รู้จักเลือกเพลงที่เหมาะสมกับวัยของเด็กและเสริมสร้างประสบการณ์ต่าง ๆ ให้แก่เด็กด้วย

4. นักรำ ควรหัดรำให้เป็นและดัดแปลงท่ารำให้เหมาะสมกับวัยและความสามารถ
 ของเด็กให้เด็กสนุกสนาน ได้เคลื่อนไหว เป็นการบริหารและออกกำลังกาย แสดงลีลาท่าทาง
 ประกอบจังหวะและสื่อความหมายทางภาษา พร้อมทั้งพัฒนาบุคลิกภาพของเด็กไปด้วย

5. นักเล่า นิทานเป็นสื่อที่เหมาะสมกับเด็กเล็ก ๆ เพราะเด็ก ๆ ชอบฟังนิทาน
 ครูควรเล่านิทานได้ เล่าเป็น ครูจึงต้องมีกลวิธีการเล่านิทานเป็นศิลปะหรือเทคนิคที่น่าเข้าสู่บท
 เรียนได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะเด็กที่ยังไม่พร้อมที่จะเรียนหนังสือ เมื่อได้ฟังนิทานจากครูเด็ก
 จะสนใจสามารถจับใจความและภาษาได้กว้างขวาง เป็นการฝึกความพร้อมที่เรียน อ่านหรือ
 เขียนในโอกาสต่อไป

6. นักคิด ครูต้องพยายามคิดหาทางส่งเสริมเด็กเร้าความสนใจ ส่งเสริมหรือ
 กระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้

7. นักทำ ต้องพร้อมที่จะอุทิศเวลา ขยันทำสื่อเพราะเด็กวัยนี้รับประสบการณ์โดย
 ผ่านประสาทสัมผัส จึงจะทำให้เกิดการเรียนรู้

8. นักฝัน เด็กก่อนวัยเรียนเป็นวัยที่มีอารมณ์อ่อนไหว เปลี่ยนแปลงง่าย การควบคุม
 อารมณ์จะทำได้ไม่ดี ชอบร้องอวด เพื่อฝันอยู่ในโลกสมมติตลอดเวลา ครูจึงต้องเป็นนักฝัน
 ร่วมกับเด็กเพื่อให้โลกสมมติของเด็กเป็นจริงขึ้นมาอย่างมีเหตุผล

9. นักแต่ง ครูจึงต้องปรับปรุงตนเองให้ทันกับความสนใจ และความต้องการของเด็ก คือ เป็นนักแต่งนิทาน แต่งเรื่องราว สถานที่ วัสดุอุปกรณ์รวมทั้งแต่งตัวตนเองด้วย ซึ่งแต่งอย่างมีศิลปะ แต่งทุกสิ่งทุกอย่างให้สวยงาม น่าดู น่าใช้ น่าสนใจ น่าฟัง น่าสัมผัส ให้เหมาะกับสภาพและความสนใจของเด็กระดับอนุบาล

ลักษณะของครูผู้สอนเด็กระดับอนุบาล

ครูผู้สอนชั้นเด็กระดับชั้นอนุบาลควรเป็นบุคคลที่มีความสามารถพิเศษ มีความรับผิดชอบในการจัดประสบการณ์ให้ได้ผลดีต่อเด็ก ครูต้องสามารถร่วมงานกับผู้อื่นในเรื่องการสอนและกิจกรรมอื่น ๆ เป็นผู้ที่มีความกระตือรือร้น รักเด็ก ไม่หาความรู้ใส่ตัว ตาและหูต้องเปิดกว้างคอยดูสภาพและวิธีการใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้น มีลายมือสวยและเป็นผู้ที่มีความคิดริเริ่มแปลก ๆ ใหม่ ๆ บ้างพอสมควรครูผู้สอนควรมีวุฒิทางอนุบาลหรือเคยผ่านการอบรมเกี่ยวกับการสอนหรือดูแลเด็กระดับอนุบาล และเพื่อให้การจัดการเรียนการสอนชั้นเด็กระดับอนุบาลมีประสิทธิภาพเต็มที่ ครูผู้สอนจึงควรมีโอกาสเตรียมตัวและพัฒนาตนเองดังต่อไปนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2527)

1. ศึกษาและอ่านเอกสาร วารสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเด็กและโครงการจัดการเรียนการสอนในระดับอนุบาล
2. ประชุมวางแผนงานร่วมกับผู้บริหารโรงเรียน ศึกษานิเทศก์และครูผู้สอนในระดับเดียวกันจากโรงเรียนต่าง ๆ เพื่อให้แนวการจัดการเรียนการสอนเป็นไปในทางองเดียวกันและสอดคล้องเหมาะสมกับความต้องการของแต่ละท้องถิ่น
3. เข้าร่วมการอบรมและฝึกงานเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนในชั้นอนุบาลศึกษา
4. ประชุมพบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์กับครูหรือบุคลากรอื่น ๆ ที่ทำงานเกี่ยวกับการให้บริการและการศึกษาแก่เด็กระดับอนุบาลและหน่วยงานอื่น ๆ ที่อยู่ในการชุมชนเดียวกัน
5. รับการนิเทศจากผู้บริหารโรงเรียนและศึกษานิเทศก์ด้วยใจที่เปิดกว้างและยินดีที่จะปรับปรุงงานของตนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

6. ประชุมปรึกษาหารือและเตรียมงานร่วมกับครูทุกคนที่สอนชั้นเด็กระดับอนุบาลในโรงเรียนเดียวกัน เช่น ร่วมกันคิดกิจกรรม การสร้างสื่อการเรียนการสอน การเตรียมงานดังกล่าวอาจจะทำทุกสัปดาห์หรือทุกสองสัปดาห์ก็ได้

วิธีส่งเสริมให้เด็กเกิดความคิดสร้างสรรค์

การที่จะส่งเสริมให้เด็กเกิดความคิดสร้างสรรค์นั้น ครูจะต้องให้เด็กมีเสรีภาพ คือเด็กมีความรู้สึกว่าการกิจกรรมศิลปะด้วยความมั่นใจ ผู้สอนต้องสนทนากับเด็กด้วยความเป็นมิตร และส่งเสริมให้เด็กรู้สึกอิสระในการแสดงออก ซึ่งครูมีวิธีต่าง ๆ เช่น

1. ควรให้เด็กมีเสรีภาพในการทำงานมากที่สุด ไม่ว่าจะทำงานส่วนตัวหรือส่วนรวมกับผู้อื่น
2. พยายามจัดสิ่งแวดล้อมที่ดีให้แก่เด็ก เช่น การพาไปศึกษานอกห้องเรียนบ้าง (ไปในสถานที่ใหม่เป็นอันตราย) เพื่อเด็กจะได้มีประสบการณ์ในเรื่องต่าง ๆ เพียงพอ
3. ให้เด็กได้เลือกวัสดุได้เองในการทำงานเป็นการช่วยให้เด็กได้แสดงออกโดยเสรี

งานวิจัยเกี่ยวกับบุคลากร

วันดี วุฒิภค (2525) ได้ศึกษาคูณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูอนุบาลในทัศนะของครูใหญ่ ครูและผู้ปกครองในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า คุณลักษณะที่จำเป็นมากที่สุดสำหรับครูอนุบาลคือ พุดจาสุภาพเรียบร้อย ใจดีพุดที่เหมาะสมกับนักเรียน ให้ความสนิทสนม เป็นกันเองกับเด็ก รักและเมตตาเด็กโดยทั่วหน้า ในส่วนข้อเสนอแนะของตัวอย่างประชากรเสนอว่าต้องการครูอนุบาลที่มีลักษณะรักและให้ความอบอุ่นแก่นักเรียน ไม่ขู่บังคับนักเรียน ชี้แจงเหตุผลให้นักเรียนได้เข้าใจ รู้จักปรับปรุงตนเองให้ทันเหตุการณ์อยู่เสมอ

ราตรี สุวรรณไพฑ์ศรี (2525) ได้ศึกษาวิจัยความต้องการการการอนุบาลศึกษา ความต้องการของครูอนุบาล และสภาพการจัดการศึกษาชั้นอนุบาล ปรากฏผลวิจัยว่า เอกชนรับผิดชอบมากกว่ารัฐ เขตอำเภอชั้น 1 มีโรงเรียนอนุบาลและชั้นเด็กเล็กในโรงเรียนประถมศึกษามากที่สุด รองลงมาได้แก่ อำเภอ ชั้น 2, 3, 4 ตามลำดับ ส่วนอำเภอชั้น 5 ไม่มีและประชาชน

ส่วนใหญ่ต้องการให้รัฐบาลจัดการอนุบาลศึกษาในลักษณะของชั้นเด็กเล็กในโรงเรียนประถมศึกษา และต้องการรับผิดชอบค่าใช้จ่ายในการจัดบริการด้านอนุบาลร่วมกับรัฐบาล

ชุตินา ลวสุตานนท์ (2525) ได้ศึกษาเรื่องสมรรถภาพของครูอนุบาลพบว่าสมรรถภาพที่ครูขาดมากที่สุดเป็นสมรรถภาพทางด้านทักษะ ซึ่งได้แก่ การเลือก การเตรียมประสบการณ์และการจัดกิจกรรมต่าง ๆ การใช้เทคนิคในการจัดกิจกรรมและประสบการณ์ต่าง ๆ อย่างถูกต้อง เป็นไปตามลำดับขั้นตอนของประสบการณ์ การใช้วัสดุอุปกรณ์ สื่อการเรียนการสอนต่าง ๆ อย่างถูกต้องเหมาะสมกับสถานการณ์ การเล่านิทานหรือเรื่องราวโดยการใช้หุ่นประเภทต่าง ๆ การออกเสียงและการสาธิตเลียนแบบการจัดกลุ่มและใช้กลุ่มเป็นเครื่องมือในการจัดกิจกรรม การใช้เครื่องเล่นในร่มและของเล่น การใช้อุปกรณ์ให้จังหวะ เครื่องดนตรี และเครื่องเล่นเสียงต่าง ๆ การใช้อุปกรณ์วัสดุทัศนศึกษา

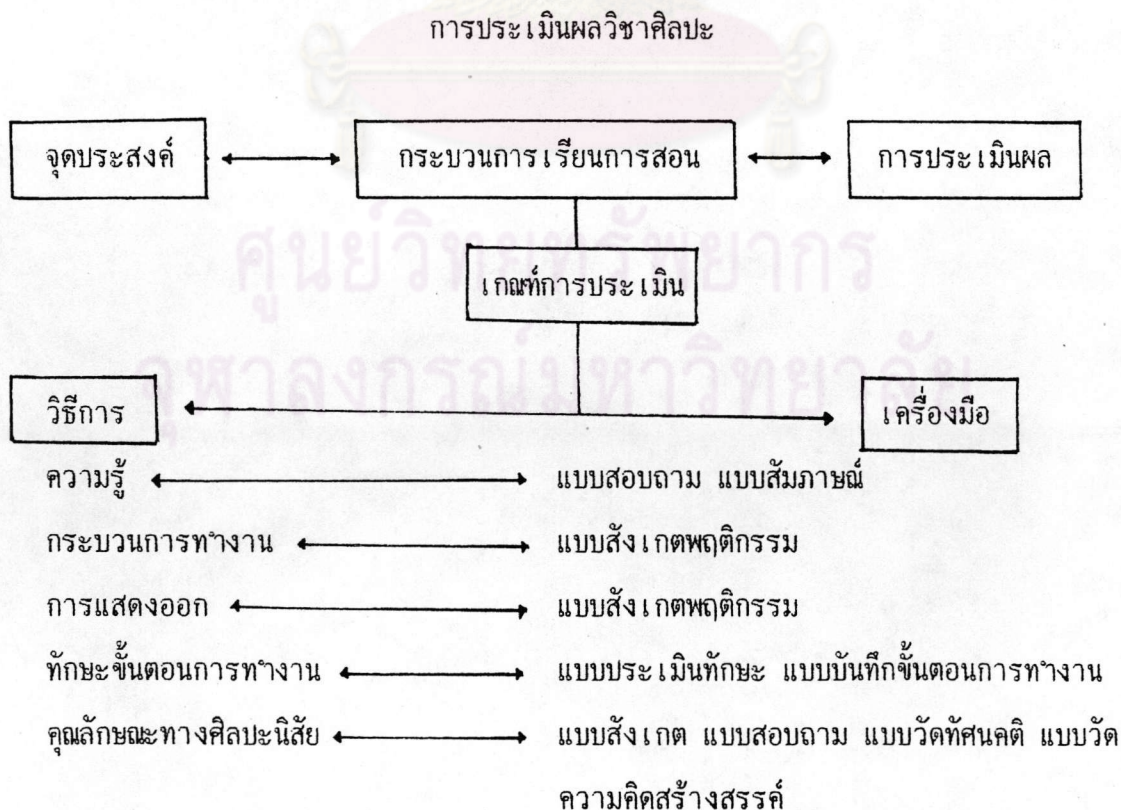
เอื้อพร โจนนพรัตน์วิบูล (2525) ได้ศึกษาการเตรียมครูและการปฏิบัติงานของครูระดับปฐมวัยในประเทศไทยตามความคิดเห็นของผู้บริหาร และอาจารย์ผู้สอนในสาขาปฐมวัย คือ วิทยาลัยครูรับนโยบายหลักสูตรตามที่เจ้าสังกัดกำหนด แต่มหาวิทยาลัยมีอิสระในการวางหลักสูตรให้เหมาะสมได้มากกว่า และยังไม่ได้สำรวจหาข้อมูลอย่างจริงจังเกี่ยวกับความต้องการหรือวางแผนร่วมกับผู้ใช้ครูระดับนี้ ตลอดจนการติดตามผลผลิตที่จบไปแล้ว จากการรายงานของผู้บริหารโรงเรียน พบว่า ครูอนุบาลส่วนใหญ่เป็นหญิงและอัตราส่วนครูต่อนักเรียน 1 : 35 ขึ้นไป มีร้อยละ 32.35 และ 1 : 30 มีร้อยละ 29.41 วุฒิกการศึกษาของครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนส่วนใหญ่มีวุฒิมัธยมศึกษาปีที่ 5 รองลงไปคือ วุฒิป.กศ. ต้น และ ป.กศ.สูง ตามลำดับ ส่วนครูในโรงเรียน สบช. สาขาอื่นและปริญญาตามลำดับสำหรับคุณสมบัติของครูที่ผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่ต้องการ คือ เป็นผู้หญิง โสด มีวุฒิกการศึกษา ป.กศ.สูง สาขาอนุบาลศึกษา หรือผ่านการอบรมทางด้านนี้มาแล้ว และมีความสามารถพิเศษหลายด้าน

บุคลากรในระดับอนุบาลศึกษามีความสำคัญมาก เพราะมีหน้าที่ รับผิดชอบบริการส่งเสริมการเรียนการสอนเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย เป็นผู้ใช้วิธีการสอนที่เหมาะสมกับจุดประสงค์ และลักษณะ เนื้อหาวิชาสร้างบรรยากาศที่ส่งเสริมการเรียนการสอน ตลอดจนการผลิตการใช้วัสดุอุปกรณ์ สนับสนุนการสอนซ่อมเสริม ปรับปรุงการสอน โดยนำเทคนิคใหม่ ๆ มาใช้เพื่อพัฒนาการเรียนการสอนให้เกิดประโยชน์ในชั้นเรียน ดังเช่น ผลการวิจัยของ จินตนา มาพวง

(2520) ลัดดาวัลย์ ชมมณฑา (2520) และชาดา บัวแสง (2520) พบว่า การสอนของครูจะมีประสิทธิภาพสูง ย่อมขึ้นอยู่กับบุคลิกภาพ ทักษะ วิธีสอน การใช้อุปกรณ์การสอน เจตคติของครูที่มีต่อนักเรียนและสร้างบรรยากาศในชั้นเรียน จากผลการวิจัยดังได้กล่าวมาแสดงว่า ครูเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการจัดการเรียนการสอนเป็นอย่างมาก สำหรับการจัดการเรียนการสอนกิจกรรมศิลปะ จะประสบความสำเร็จได้นั้น ก็ต้องมีองค์ประกอบที่มี ผู้บริหาร ครูผู้สอน ที่มีประสิทธิภาพพร้อมด้วยการให้ความร่วมมือของผู้ปกครองและนักเรียน

การวัดและประเมินผลกิจกรรมศิลปะ (กิจกรรมสร้างสรรค์)

การวัดผลการเรียนวิชาศิลปะ หมายถึง การวัดระดับความเจริญงอกงามที่เกิดขึ้นจากการเรียนประกอบกิจกรรมทางศิลปะของนักเรียน ทำให้นักเรียนทราบว่าตนเองมีความถนัดและความสามารถในด้านใดและควรปรับปรุงแก้ไขอย่างไร พร้อมทั้งครูผู้สอนสามารถนำผลการวัดผลไปปรับปรุงการสอนด้วย (ประภัสสร นิยมธรรม, 2522) วิจัย วงษ์ใหญ่ (เอกสารประกอบคำบรรยาย) ได้ให้เกณฑ์การประเมินผลวิชาศิลปะ เป็นขั้นตอนดังนี้

การวัดผลระดับอนุบาลศึกษา

เด็กระดับชั้นอนุบาล เป็นเด็กที่จัดอยู่ในกลุ่มวัยอนุบาลศึกษาที่มีอายุระหว่าง 4-6 ปี เป็นวัยที่กำลังเจริญเติบโต ความสามารถและการแสดงออกมีการเปลี่ยนแปลงไปตามสภาวะแวดล้อม การวัดผลจึงเป็นเรื่องของการวัดความพร้อมและการพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา การวัดผลไม่ใช่เรื่องของการตัดสินให้ได้หรือตก ดังนั้นการวัดผลในระดับอนุบาลศึกษาควรพิจารณา โดยใช้เกณฑ์ดังนี้

1. การสังเกต

ครูควรสังเกตเด็กในทุก ๆ ระยะเวลาว่าเด็กมีพฤติกรรมอย่างไรและสังเกตเด็กเป็นรายบุคคลพร้อมมีการจดบันทึกพฤติกรรมของเด็กว่า เด็กแต่ละคนมีลักษณะเป็นอย่างไร เพื่อจะได้แก้ไขและปรับปรุงให้เหมาะสมต่อไป

2. การสนทนา

เป็นการสนทนายาระหว่างครูกับเด็กในขณะสอน ก่อนสอนและหลังจากสอนแล้ว โดยการสนทนาตามประสบการณ์ของเด็กแต่ละคน เพื่อครูจะได้ทราบถึงขีดจำกัดของประสบการณ์ของเด็กแต่ละคน

3. การตรวจผลงาน

การตรวจผลงาน คือ การที่ครูตรวจผลงานของเด็กที่ครูกำหนดให้ เด็กมีขีดความสามารถมากน้อยเพียงใดและควรปรับปรุงและแก้ไขอย่างไรด้วย

4. การใช้ข้อสอบปากเปล่า

วิธีนี้เหมาะสมกับเด็กระดับอนุบาลมากเพราะเด็กยังไม่สามารถเขียนหนังสือได้ ครูสามารถรู้ได้ว่าเด็กมีความรู้และประสบการณ์เป็นอย่างไร โดยการถามตอบและครูจะต้องจดบันทึกผลของคำตอบของเด็กไว้

5. การใช้ข้อสอบ

การใช้ทดสอบเด็กนั้นเพื่อเป็นการทดสอบว่า เด็กมีประสบการณ์มากน้อยเพียงใดเด็กมีความรู้และความสามารถตรงกับวัตถุประสงค์หรือไม่

สรุปได้ว่า การวัดผลการเรียนวิชาศิลปะศึกษา คือ การวัดขีดความสามารถและระดับความเจริญงอกงามของเด็กที่เกิดขึ้นจากกระบวนการเรียนการสอน และการสร้างสรรค์กิจกรรมทางศิลปะ

ซึ่งผลจากการวัดผลการเรียนศิลปะ ทำให้ครูผู้สอนสามารถนำไปปรับปรุงแก้ไขกระบวนการเรียนการสอนให้เหมาะสมและพัฒนาให้ดีขึ้น นอกจากนี้ยังสามารถช่วยให้เด็กนักเรียนเข้าใจและได้ทราบถึงขีดความสามารถและระดับความถนัดของเขา เพื่อที่จะได้ปรับปรุงและพัฒนาให้ถูกต้องตรงตามความสนใจของเขาต่อไป

	ชั้นอนุบาลปีที่ 1		ชั้นอนุบาลปีที่ 2	
	ภาคที่ 1	ภาคที่ 2	ภาคที่ 1	ภาคที่ 2
1. การสังเกต	50%	40%	40%	40%
2. การสนทนา	40%	30%	30%	30%
3. การตรวจผลงาน	10%	15%	10%	10%
4. การใช้ข้อสอบปากเปล่า	-	10%	10%	10%
5. การใช้ข้อทดสอบ	-	5%	10%	10%

การวัดและประเมินผลการเรียนกิจกรรมศิลปะ

การวัดพัฒนาการด้านต่าง ๆ จากกระบวนการจัดทำกิจกรรมศิลปะ แบ่งได้ดังนี้คือ

1. พัฒนาการทางการสร้างสรรค์ นักเรียนสามารถแสดงออกตามความคิดและความสามารถ แก้ปัญหาให้ผลงานมีคุณค่าและคุณภาพ วัดและประเมินผลโดยการสังเกต
2. พัฒนาการทางสุนทรียภาพ นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจในความงามทางศิลปะ นักเรียนสามารถเข้าใจและมีความชื่นชมในศิลปะ วัดผลได้โดยการทดสอบ การสังเกต การสัมภาษณ์ และแบบสำรวจ
3. พัฒนาการทางการเรียนรู้ นักเรียนสามารถอธิบายและให้เหตุผลในความงาม ได้วัดผลได้โดยการทดสอบ การสัมภาษณ์
4. พัฒนาการทางด้านสติปัญญา นักเรียนสามารถจดจำและมีความสามารถในการแก้ปัญหาได้ดี การวัดผลโดยการสังเกต การทดสอบ และการสัมภาษณ์

5. พัฒนาการทางด้านอารมณ์ นักเรียนสามารถแสดงออกได้อย่างอิสระและทำงานได้อย่างเป็นระเบียบเหมาะสม การวัดผลทำได้โดยการสังเกต การสัมภาษณ์

6. พัฒนาการทางกาย นักเรียนสามารถสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ โดยการปฏิบัติ และใช้เครื่องมืออุปกรณ์ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม การวัดผลโดยการสังเกต การสัมภาษณ์และทดสอบ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวัดและประเมินผล

รัชดา สุตรา (2519) ได้สร้างแบบทดสอบความพร้อมทางคณิตศาสตร์ สำหรับเด็กก่อนวัยเรียนอายุ 4.5 - 5.5 ปี ผลคือได้แบบทดสอบความพร้อมทางคณิตศาสตร์ จำนวน 44 ข้อ มีระดับความยากระหว่างร้อยละ 30 ถึงร้อยละ 94 อำนาจจำแนก .01 - .81 นับว่าเป็นผลงานที่มีประโยชน์

ทวี สุรเมธี (2521) ได้ศึกษาความพร้อมในการอ่านของเด็กก่อนวัยเรียน ที่สภาพครอบครัวแตกต่างกัน กลุ่มตัวอย่างคือ เด็กก่อนวัยเรียนประถมศึกษาในจังหวัดชุมพร โดยใช้แบบทดสอบวัดความพร้อมในการอ่าน พบว่า เด็กอนุบาลที่มีสภาพครอบครัวแตกต่างกันในด้านอาชีพและระดับการศึกษาของหัวหน้าครอบครัว จำนวนที่น้องและลำดับการเกิดของเด็ก รายได้ การใช้สื่อมวลชนและที่ตั้งของครอบครัว มีความพร้อมในการอ่านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

เกษม สำหรับทิพย์ (2522) ได้สร้างแบบทดสอบวัดสติปัญญา นักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 อายุ 6 - 7 ปี ซึ่งแบบทดสอบนี้ดัดแปลงมาจากแบบทดสอบวัดสติปัญญาคาลิฟอร์เนียฉบับสั้นเพื่อใช้กับเด็กไทย ในจังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า ค่าความเชื่อมั่นและค่าความเที่ยงตรงของแบบทดสอบแต่ละองค์ประกอบ แบบทดสอบที่ไม่ใช้ภาษา แบบทดสอบที่ใช้ภาษาและแบบทดสอบทั้งฉบับมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 ยกเว้นแบบทดสอบองค์ประกอบด้านเหตุผลทางตรรกวิทยา และแบบทดสอบองค์ประกอบด้านเหตุผลทางตัวเลข ซึ่งค่าความเที่ยงตรงมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 จากการใช้เทคนิคกลุ่มประจักษ์ชัด พบว่า ค่าความเที่ยงตรงมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 จากการใช้เทคนิคกลุ่มประจักษ์ชัด พบว่า ค่าความเที่ยงตรงของแบบทดสอบทุกฉบับมีนัยสำคัญที่ระดับ .01

ลือชัย ชื่นอ้อม (2525) ได้วิเคราะห์ห้วงองค์ประกอบความสามารถด้านเหตุผลของนักเรียนชั้นอนุบาล ในกรุงเทพมหานคร และเพื่อเปรียบเทียบความสามารถด้านเหตุผลในแต่ละองค์ประกอบ ที่ได้จากการวิเคราะห์ห้วงองค์ประกอบ ระหว่างนักเรียนชายและนักเรียนหญิงชั้นอนุบาลปีที่ 2 พบว่า

1. องค์ประกอบความสามารถด้านเหตุผลมี 3 องค์ประกอบ คือ องค์ประกอบด้านปริมาณ และวิเคราะห์ความสัมพันธ์
2. นักเรียนชายและนักเรียนหญิง มีความสามารถด้านเหตุผลในแต่ละองค์ประกอบแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญ

เอื้องฟ้า สมบัติพานิช (2525) ได้เปรียบเทียบความพร้อมทางการเรียนคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นเด็กเล็กที่เรียน โดยใช้เกมการแข่งขันเป็นกลุ่มและรายบุคคลกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทดลอง คือ นักเรียนชั้นเด็กเล็ก โรงเรียนชลประทานสงเคราะห์ อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี พบว่า ความพร้อมทางการเรียนคณิตศาสตร์ของนักเรียนที่เรียนโดยใช้เกมการแข่งขันเป็นกลุ่มและนักเรียนที่เรียน โดยใช้เกมการแข่งขันเป็นรายบุคคลแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

พวงน้อย ศรีตลานนท์ (2525) ได้ทำการวิจัยเรื่องการศึกษาการฝึกความพร้อมทางการอ่านในด้านการรับรู้ความแตกต่างทางสายตา โดยใช้สไลด์ในระดับอนุบาลมีวัตถุประสงค์ เพื่อดูผลของการฝึกให้เห็นความแตกต่างของภาพ โดยใช้ภาพนิ่งทดสอบความพร้อมในการรับรู้หรือการอ่าน และดูความสัมพันธ์ระหว่างความสามารถในการแยกภาพต่าง ๆ กับผลสัมฤทธิ์ในการอ่าน ผู้วิจัยใช้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นเด็กอนุบาลปีที่ 2 อายุระหว่าง 5 -6 ปี จำนวน 120 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมกลุ่มละเท่า ๆ กัน ให้นักเรียนทำแบบทดสอบก่อนและหลังทำการทดสอบภาพนิ่งที่ใช้ทำการทดสอบมีขนาด 2" x 2" จำนวน 66 ภาพ แบ่งเป็น 3 ชุดคือ ชุดง่ายชุดยากขึ้นและชุดยากมาก ให้นักกลุ่มทดลองได้ดูภาพนิ่งดังกล่าว 16 ครั้ง ใน 8 สัปดาห์ เด็กกลุ่มทดลองสามารถเห็นความแตกต่างของภาพได้มากกว่ากลุ่มควบคุม และเด็กกลุ่มทดลองแสดงความสัมพันธ์ระหว่าง ความสามารถในการเห็นความแตกต่างของภาพ กับความสามารถในการอ่านที่วัดจากแบบทดสอบการเติมประโยค

สุวัฒน์ วรานูสาสน์ (2526) ได้ศึกษาประสิทธิภาพของชุดเครื่องเล่น ที่ส่งผลต่อความพร้อมทางการเรียนด้านความสามารถทางภาษา ทางจำนวน ทางการจำแนกและทาง

มิติสัมพันธ์ของนักเรียนกลุ่มทดลอง ที่เล่นชุดเครื่องเล่น กับนักเรียนกลุ่มควบคุมที่ให้เรียน และทำกิจกรรมเพื่อเตรียมความพร้อมตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ กลุ่มตัวอย่างเป็น นักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 1 และปีที่ 2 อายุระหว่าง 4 ถึง 7 ปี โรงเรียนอนุบาลพิษณุโลก พบว่า ชุดเครื่องเล่นนี้ส่งผลต่อการพัฒนาความพร้อมทางการเรียน 4 ด้าน คือ นักเรียนกลุ่มทดลอง ระดับอายุระหว่าง 4 - 5 ปี 5 - 6 ปี และ 4 - 7 ปี พัฒนาการสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ชุดเครื่องเล่นนี้เหมาะกับการพัฒนาความพร้อมการเรียน 4 ด้าน ของเด็กได้ตั้งแต่ระดับอายุ 4 - 7 ปี

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2527) ได้ศึกษาความพร้อมของ นักเรียนชั้นเด็กเล็กในโครงการวิจัยและพัฒนา รูปแบบการจัดการเรียนการสอนชั้นเด็กเล็กใน โรงเรียนประถมศึกษาพบว่า นักเรียนกลุ่มทดลองหรือนักเรียนที่อยู่ในโครงการวิจัยมีประสบการณ์พื้นฐานก่อนเรียนด้วยรูปแบบการจัดการเรียนการสอนใกล้เคียงกับนักเรียนกลุ่มควบคุม แต่หลังจากที่กลุ่มทดลองผ่านการสอนด้วยรูปแบบเป็นเวลา 1 ปี นักเรียนกลุ่มทดลองมีความพร้อม ในการเรียน 3 ด้าน คือ ในการเรียนอ่าน คณิตศาสตร์ และกระบวนการเบื้องต้นทาง วิทยาศาสตร์สูงกว่ากลุ่มควบคุม ส่วนความพร้อมด้านจริยธรรมไม่แตกต่างกัน แต่ถ้ารวมทุกด้าน แล้วนักเรียนกลุ่มทดลองมีความพร้อมสูงกว่า

สุภา พรศิริกุล (2530) ได้ศึกษาและเปรียบเทียบความพร้อมทางการเรียนของนักเรียนระดับอนุบาลโรงเรียนอนุบาล โรงเรียนเอกชน ที่มีมาตรฐานต่างกันในประเทศไทยนคร กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยนักเรียนระดับชั้นอนุบาลปีที่ 2 พบว่า

1. ความพร้อมของนักเรียนอนุบาลที่เรียนในโรงเรียนเอกชนที่มีระดับมาตรฐานสูง กลาง ต่ำ มีความพร้อมแตกต่างกันทุกด้านอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 พบว่าโรงเรียน ที่มีระดับมาตรฐานสูง จะมีความพร้อมด้านภาษา ด้านจำนวน และด้านมิติสัมพันธ์สูงกว่านักเรียน ที่เรียนในโรงเรียนที่มีมาตรฐานกลางและต่ำ ยกเว้นความสามารถทางการงานสูงกว่า เฉพาะโรงเรียนที่มีมาตรฐานต่ำ อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ส่วนโรงเรียนที่มีมาตรฐานกลาง และต่ำมีความพร้อมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติทุกด้าน
2. ความพร้อมของนักเรียนอนุบาลที่เรียนในโรงเรียน ที่เปิดสอนถึงระดับสูงสุด 3 ระดับ อนุบาล ประถม และมัธยม มีความพร้อมแตกต่างกันทุกด้านอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติและ

พบว่า โรงเรียนเอกชนที่เปิดสอนเฉพาะระดับอนุบาล จะมีความพร้อมทางการเรียนสูงกว่านักเรียนที่เรียนในโรงเรียนที่เปิดสอนระดับประถมและมัธยม ยกเว้นความพร้อมด้านจำนวนที่ค่าเฉลี่ยสูงกว่าเฉพาะนักเรียนที่เรียนในโรงเรียนที่เปิดสอนถึงระดับมัธยมศึกษา และนักเรียนที่เรียนในโรงเรียนที่เปิดสอนถึงระดับประถมและมัธยมศึกษา มีความพร้อมแตกต่างกันอย่างไม่นัยสำคัญทางสถิติทุกด้าน

ธีราพร กุลนันทน์ (2530) ได้ศึกษาผลของการเล่นต่างกลุ่มที่มีต่อพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัย โดยศึกษากับเด็กอายุ 4 - 5 ปี กลุ่มทดลองที่ 1 เล่นกับเด็กต่างกลุ่มอายุ 3 - 4 ปี กลุ่มทดลองที่ 2 เล่นกับเด็กต่างกลุ่มอายุ 4 - 5 ปี กลุ่มทดลองที่ 3 เล่นกับเด็กต่างกลุ่มที่มีอายุ 5 - 6 ปี ในสถานการณ์การเล่น 3 แห่ง คือ การเล่นเกมบล็อก การเล่นเกมพลาสติกสร้างสรรค์ และการเล่นทราย พบว่า การเล่นต่างกลุ่มอายุทำให้พฤติกรรมทางสังคมของกลุ่มทดลอง 3 กลุ่มแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยที่กลุ่มทดลองที่ 3 มีพฤติกรรมทางสังคมสูงที่สุด และกลุ่มทดลองที่ 2 มีพฤติกรรมทางสังคมต่ำที่สุด และทำให้พฤติกรรมทางสังคมที่พึงประสงค์ของกลุ่มทดลองที่ 3 กลุ่มแตกต่างกัน โดยที่กลุ่มทดลองที่ 1 และกลุ่มทดลองที่ 3 มีพฤติกรรมทางสังคมที่พึงประสงค์สูงขึ้นอยู่ในระดับใกล้เคียงกัน และทำให้พฤติกรรมทางสังคมที่ไม่พึงประสงค์ของกลุ่มทดลองที่ 3 กลุ่มแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยกลุ่มทดลองที่ 3 มีการวัดและประเมินผลเป็นกระบวนการต่อเนื่อง เพื่อสืบเสาะเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของผู้เรียน อันเป็นผลมาจากการสอนและประสบการณ์ที่ผู้เรียนได้รับ ว่าบรรลุจุดประสงค์หรือมีความบกพร่องเพียงใด เพื่อใช้เป็นข้อมูลปรับปรุงแก้ไข ดังคำกล่าวของ วรสุดา บุญใจโรจน์ (2526) ว่า การวัดและประเมินผลเป็นกระบวนการที่ได้มาซึ่งตัวเลข จำนวน หรือปริมาณใด ปริมาณหนึ่ง โดยอาศัยเครื่องมือหรือวิธีการต่าง ๆ เช่น การสังเกต การตรวจผลงาน การสอบถามหรือการสัมภาษณ์ และการใช้แบบทดสอบ เพื่อนำเอาผลมาพิจารณาเปรียบเทียบกับเกณฑ์มาตรฐานอย่างใดอย่างหนึ่งแล้วตัดสินออกมา ส่วนกิจกรรมศิลปะมีการวัดและประเมินผลโดยดูจากพัฒนาการของผลงานที่ทำออกมาแต่ละครั้งว่ามีพัฒนาการมากขึ้นหรือน้อยลงคือ การวัดขีดความสามารถและระดับความเจริญงอกงามของเด็กที่เกิดขึ้นจากกระบวนการเรียนการสอน และการสร้างสรรค์กิจกรรมทางศิลปะ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมศิลปะ (กิจกรรมสร้างสรรค์)

การศึกษาค้นคว้างานวิจัยทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมศิลปะ (กิจกรรมสร้างสรรค์) ในระดับอนุบาลนี้ ปรากฏว่างานวิจัยเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวโดยตรงนั้นไม่มี แต่ผู้วิจัยก็ได้พยายามค้นคว้างานวิจัยที่เกี่ยวข้องไว้ ดังนี้

พงษ์ชัย พัฒน์ไพบลีย์ (2515) ได้ศึกษาความคิดสร้างสรรค์และสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 สรุปผลการวิจัยพบว่า ความคิดสร้างสรรค์สัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์หมวดวิชาศิลปศึกษา สังคมศึกษา คณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ แต่ไม่สัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์หมวดวิชาภาษาไทย ภาษาอังกฤษ ซึ่งเป็นวิชาที่เน้นเนื้อหาและความจำ ผลการวิจัยนี้ยืนยันให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างผลที่ได้จากการกระทำกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนขึ้นอยู่กับ เนื้อหาวิชา กล่าวคือ วิชาที่อยู่ในขอบเขตของการใช้ความสามารถด้านการคิดสร้างสรรค์โดยตรง จะมีความสัมพันธ์กับความคิดสร้างสรรค์ที่เกิดจากการทำกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ ดังนั้น ผลการวิจัยจึงปรากฏว่า วิชาศิลปศึกษา (กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์) เป็นตัวทำนาย (Predictor) ความคิดสร้างสรรค์ได้ดีกว่าวิชาภาษาไทยและวิชาภาษาอังกฤษ

อัจฉรา แยมสรवल (2518) ได้ศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างผลสัมฤทธิ์วิชาเขียนภาพกับความสร้างสรรค์ของนักเรียน และเปรียบเทียบความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชายและนักเรียนหญิงระดับประถมศึกษา สรุปผลการวิจัยว่า ผลสัมฤทธิ์วิชาเขียนภาพมีความสัมพันธ์กับความสร้างสรรค์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แต่มีความสัมพันธ์ค่อนข้างน้อย คือ มีประสิทธิภาพในการทำนายเพียง 2 - 6% นอกจากนี้ความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชายและนักเรียนหญิงไม่แตกต่างกันคือ จะคิดได้คล่องแคล่วมีขอบเขตในการคิดกว้างขวางและมีความคิดใหม่ ๆ ที่เป็นอิสระของตนเองใกล้เคียงกัน

สาตินี บุโรตม (2523) ได้วิจัยถึงการสร้างแบบฝึกเขียนภาพเพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนระดับก่อนวัยเรียน โดยศึกษาความคิดสร้างสรรค์ด้านความคิดริเริ่ม ความคิดคล่องตัวและความคิดละเอียดลออ แบบฝึกประกอบด้วยกิจกรรม 9 ชุด ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง ตามแนวความคิดของกิลฟอร์ด (Guilford) แล้วนำไปทดลองใช้กับนักเรียนอนุบาลชั้นปีที่ 2 ของโรงเรียนวัดปริณายก จำนวน 50 คน ปรากฏว่าแบบฝึกเขียนภาพที่สร้างขึ้นมีประสิทธิภาพต่อการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ ทำให้กลุ่มตัวอย่างมีความคิดริเริ่มความคิดคล่องตัวและความคิดละเอียดลออสูงขึ้น อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

จันทวรรณ เทวรักษ์ (2526) ได้ทำการวิจัยเรื่องอิทธิพลของการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์และเกมการศึกษาในวัย 4 - 6 ขวบ ที่มีผลต่อการเรียนรู้ภาษาไทยและคณิตศาสตร์ในระดับประถมศึกษา ปรากฏว่าวิธีสอนโดยใช้กิจกรรมสร้างสรรค์และเกมการศึกษามีผลในการส่งเสริมความสามารถและทักษะในการเรียนภาษาไทย และคณิตศาสตร์ในระดับประถมปีที่ 1 มากกว่าวิธีสอนโดยเน้นการอ่านเขียน ท่องจำ และเรียนเลข

สมาใจ ตั้งนิกร (2531) ได้ศึกษาความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อเล็กของเด็กปฐมวัยในโครงการอนุบาลชนบท จังหวัดสุรินทร์ที่ได้รับการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์แตกต่างกัน ผลการวิจัยปรากฏว่า เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์หมุนเวียนที่ไม่ได้จัดตามแผนการจัดประสบการณ์ แต่ใช้วัสดุทดแทนจากธรรมชาติที่มีอยู่โดยทั่วไปในท้องถิ่น สามารถส่งเสริมพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อเล็กได้ดีกว่ากลุ่มเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์หมุนเวียนที่วัดตามแผนการจัดประสบการณ์

แสตมป์ (Stapp, 1964) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความคิดสร้างสรรค์และสติปัญญาของนักศึกษาที่เรียนศิลปะและไม่เรียนศิลปะ พบว่า ความคิดสร้างสรรค์และสติปัญญาไม่มีความสัมพันธ์กัน แต่นักเรียนที่เรียนศิลปะได้คะแนนความคิดสร้างสรรค์สูงกว่าพวกที่ไม่เรียนศิลปะ

วิลเลียม (William, 1971) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความคิดสร้างสรรค์ด้านความคิดริเริ่มกับคะแนนวิชาการหมวดคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา ศิลปภาษา ดนตรีและศิลปะ ผลปรากฏว่า ความสัมพันธ์ระหว่างความคิดริเริ่มกับคะแนนรวมหมวดศิลปภาษาวิชาดนตรีและวิชาศิลปะ มีความสัมพันธ์กันในระดับสูง

สรุป

การจัดกิจกรรมศิลปะที่จะประสบความสำเร็จได้ ทำให้นักเรียนมีความคิดสร้างสรรค์มีความเจริญองงามทั้งทางร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา เป็นรากฐานการศึกษาในระดับประถมศึกษาได้ ต้องอาศัยปัจจัยต่าง ๆ ได้แก่ การกำหนดเป้าหมาย นโยบาย การส่งเสริมสนับสนุนลักษณะของกิจกรรมศิลปะ ด้านการวางแผนกิจกรรมศิลปะ ด้านเนื้อหากิจกรรมศิลปะ ด้านการจัดกิจกรรมศิลปะ ด้านการวัดและประเมินผลศิลปะ ที่มีประสิทธิภาพเพื่อให้นัก

เรียนเกิดการเรียนรู้และพัฒนาอย่างเต็มความสามารถ ซึ่งผู้ที่ต้องรับผิดชอบในเรื่องดังกล่าว ได้แก่ ผู้บริหารและครูผู้สอนถ้าทั้ง 2 ฝ่ายร่วมมือกันปฏิบัติหน้าที่เอื้ออำนวยต่อกันโดยสม่ำเสมอ และไม่บกพร่องในด้านใดด้านหนึ่งการจัดกิจกรรมศิลปะ ย่อมประสบผลสำเร็จตามความมุ่งหวัง ของทุก ๆ ฝ่าย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย